

Program
Kultur-, naturhistorisk og kunsthistorisk orienteringsmøde på
Munkebjerg Hotel, Vejle den 14.-15. november 2022

mandag den 14. november 2022:

- 10.00 - 10.30 Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
- 10.30 - 12.30 Orientering i de faglige grupper. Se programmet for de enkelte grupper
- 12.30 - 13.30 Frokost
- 13.30 - 15.00 Fælles temasessioner/ Orientering i de faglige grupper
- 15.00 - 15.15 Eftermiddagskaffe
- 15.15 - 17.45 Orientering i de faglige grupper. Se programmet for de enkelte grupper
- 17.45 - 18.45 ODM nyt og netværk i plenum. (Munkebjergsalen)
- 19.15 Middag

Herefter socialt samvær mv. i restaurant og bar. Natmad ved midnatstid

Tirsdag den 15. november 2022:

- 08.00 Morgenmad
- 09.00 - 10.00 Aktuelt museumspolitisk indlæg v/ direktør Nils M. Jensen (ODM) og forperson og direktør Claus K. Jensen (ODM og Vardemuseerne) i Munkebjergsalen
- 10.00 - 10.30 Formiddagskaffe
- 10.30 - 12.00 Orientering i faglige grupper. Se programmerne for de enkelte grupper
- 12.00 - 15.15 MESSE/Marked i Foyer. (Leverandører af museumsprodukter viser frem)
- 12.00 - 13.00 Frokost
- 12.45 - 13.20: *Evaluering for koordinatorene***
- 13.00 - 13.30 Marked
- 13.30 - 15.00 Orientering i faglige grupper - se programmerne for de enkelte grupper
- 15.00 - 15.15 Eftermiddagskaffe
- 15.15 - 16.20 Orientering i faglige grupper - se programmerne for de enkelte grupper
- 16.30 Mødet sluttet**

Herefter hjemrejse.

Program for forhistorisk arkæologi

Kære kolleger!

Koordinatorerne for forhistorisk arkæologi har hermed fornøjelsen af at udsende programmet til årets faglige orienteringsmøde i Vejle.

I år indeholder programmet to fællessessioner sammen med historisk arkæologi.

Den ene, som finder sted den 14. november lige efter frokostpausen, begynder med året fællestema *Great Excavations om Secrets of The Ice*-projektet, og afsluttes med information om *Årsmødet Strategisk Forum* og det *arkæologiske forskningscharter*.

Den anden, som er programsat lige efter eftermiddagspausen den 15. november, omhandler *Metode*.

Resten af årets program er for forhistorisk arkæologi og omfatter indlæg med faglig orientering fra museer og institutioner.

Det vil – igen i år – være muligt at orientere sig om nye undersøgelser og projekter på posters.

De bliver udstillet i den store sal og vil være tilgængelige under hele årsmødet. Posterforfatterne vil være til stede for at besvare spørgsmål umiddelbart efter frokostpausen den 15. november.

Postertitlerne fremgår af programmet nedenfor.

Vi gør opmærksom på, at det endelige program udsendes i begyndelsen af september.

Med venlig hilsen

Koordinatorerne for forhistorisk arkæologi

Mandag den 14. november 2022

10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 10.35	Velkommen
	Stenalder
10.35 – 10.55	<p>Døden i haven – nye resultater fra Strøby Egede graven <i>Kristoffer Buck Pedersen (Museum Sydøstdanmark)</i></p> <p>Den senmesolitiske massegrav fra Strøby Egede er unik i en europæisk kontekst. Der findes ingen andre massegrave med otte gravlagte. Med fire placeret med hovedet mod nord – og fire placeret med hovedet mod syd, udfordrer graven vores syn på mesolitiske gravformer.</p> <p>Men graven er udfordret af dårlig bevaring. Der er så godt som intet kollagen tilbage i knoglerne, hvilket gør det umuligt at ¹⁴C datere, eller at lade DNA belyse de gravlagtes relationer.</p> <p>Men nye analyser af peptider i tandemaljen har gjort det muligt at kønsbestemme de fleste af de gravlagte. Og dette har givet os nye muligheder for at belyse både kulturelt og biologisk køn i mesolitikum. Og det gør det muligt at komme dødsårsagerne nærmere.</p>
10.55 – 11.10	<p>Does size matter? – Fundpladsstørrelse i stenalderen <i>Daniel Groß (Museum Lolland-Falster)</i></p> <p>I dette oplæg vil jeg diskutere, hvorfor størrelse af fundpladser ikke altid er det vigtigste. Jeg vil drøfte forskellige eksempler på, som viser, hvorfor det er nødvendigt at opstille kriterier for at vurdere vigtigheden af en fundplads. F.eks. kan en meget synlig fundplads</p>

11.10 – 11.25	<p>med mange overfladefund være vigtig i forhold til indsamling og registrering, men ikke nødvendigvis i en forskningssammenhæng. Der kan være en tendens til, at sådanne lokaliteter bliver opprioriteret - både udgravnings- og forskningsmæssigt, mens mindre, men måske mere relevante, lokaliteter bliver nedprioriteret. Jeg vil fremhæve udvalgte eksempler og bruge dem som grundlag for diskussionen.</p> <p>Hvis vi er bevidste om udfordringerne, kan vi, efter min mening, undgå at væsentlige lokaliteter bliver overset, og dermed sikre, at vores data bliver mere repræsentative. Derudover kan vi også sikre mere kvalificerede datasæt og i højere grad imødekomme moderne forskningsspørgsmål. Og i sidste ende skabe en endnu bedre arkæologi for fremtiden.</p> <p>Seneste nyt fra Maglemosekulturen i Nordøstsjælland <i>Søren A. Sørensen (Museum Nordsjælland)</i></p> <p>I forbindelse med etableringen af en omfartsvej mellem Græsted og Gilleleje har Museum Nordsjælland foretaget en række udgravninger langs kanten af den tørlagte Søborg Sø. To af disse udgravninger har ydet væsentlige fund fra Maglemosekulturen, og de fugtige aflejringer har blandt andet givet muligheder for at påvise sjældne konstruktioner af træ langs kanten af den tidligere sø. Endnu foreligger kun få absolutte dateringer fra udgravningerne, men disse peger i retning af bosættelserne skal knyttes til den tidligste del af Maglemosekulturen. Da udgravningerne endnu pågår i skrivende stund, vil der uden tvivl blive fremlagt yderligere fund og iagttagelser i forbindelse med orienteringsmødet.</p>
11.25 – 11.35	<p>Kjelderbakke – et sarupanlæg på Øster Lem Hede <i>Esben Schlosser Mauritsen (Arkæologi Vestjylland)</i></p> <p>I 2021 gennemførte Arkæologi Vestjylland og Christian-Albrechts-Universität zu Kiel (ROOTS) en nålestiksundersøgelse på Øster Lem Hede, nærmere betegnet Kjelderbakke; områdets klart bedste udsigtspunkt. Herfra er der frit udsyn over Ringkøbing Fjord og på gode dage kan man se helt til Holmslands Klit og Vesterhavet. På Danmarks Højdemodel (2006) blev der i 2008 observeret et 7-8m bredt spor efter en udjævnet grav og tilsvarende lav vold, der omslutter det meste af Kjelderbakke. I lyset af det omgivende marksystem fra jernalderen, den bakkens stejle sider, nærheden til Lyngmosefæstningen og placeringen i landets største koncentration af hulbælter, blev drømmen om et vestjysk hillfort vakt. Men vi blev klogere.</p>
11.35 – 11.50	<p>Fytolitter og stivelse fra kværnstenene fra Frydenlund, en tragtbægerlokalitet på Fyn <i>Welmoed Out (Moesgaard Museum), Juan José García-Granero (IMF-CSIC Spanish National Research Council) og Niels Andersen (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Kværnsten fra arkæologiske lokaliteter antages tit at have været brugt til formaling af korn. Er det virkelig altid tilfældet eller kan det også være, at de blev brugt til andre formål? En måde at kigge nærmere på det er at foretage en analyse af fytolitter og stivelse. Dette bidrag præsenterer resultaterne af disse analyser anvendt på kværnstenene fra den tidligneolitisk lokalitet Frydenlund på Fyn. Herudover vil metodens potentiale for andre lokaliteter drøftes.</p> <p>Frydenlund er en lokalitet fra tidlig bondestenalder (ca. 3635 f.Kr.), der er udgravet i årene 2009-2012 i samarbejde mellem Museum Odense og Moesgaard Museum. Ved udgravningen blev der fundet tomter efter to langhuse, som var dækket af to særlige neolitiske monumenter, barkæranlæg (Andersen 2015; figur 1). Tidligere analyser af forkullede korn og frø har vist, at der blev brugt mange forskellige plantearter (Andreasen 2017; Kirleis 2019). Kværnsten kan forhåbentlig give videre oplysninger om relateret madlavning. De nye analyser er muliggjort af Kulturministeriet.</p>

11.50 – 12.05	<p>Korn fra Revsings senneolitikum og ældre bronzealder <i>Simone Nørgaard Mehlsen (Moesgaard Museum) og Silja Arnfríðardóttir Christensen (Museet Sønderkov)</i></p> <p>I sommeren 2022 er analyser blevet færdiggjort af makrofossilerne fra Revsinggård II, som har resulteret i et billede af, hvad menneskene der beboede marken, dyrkede og spiste. Pladsen består af bebyggelse fra senneolitikum og bronzealder, bestående af både toskibede og treskibede huse, samt et hybridhus. C14-dateringerne fra pladsen viser, at der var intens aktivitet i perioden omkring 2000 f.Kr., eller i overgangsfasen mellem senneolitikum periode I og II. De analyserede makrofossile prøver stammer fra både senneolitikum og ældre bronzealder. Der er tale om kornfyldte gruber, et stolpehul fyldt med avnbaser, en mulig senneolitisk opbevaringslade og en mystisk overbygget grube. Prøverne kommer fra forskellige kontekster, og har derfor givet en relativt bred vifte af informationer. Resultaterne viser derudover et klart billede af vigtigheden af at tage gode prøver fra de lignende kontekster.</p>
12.05 – 12.15	<p>Spørgsmål fra salen</p>
12.15 – 12.30	<p>Bronzealder</p> <p>Tilbage til kilderne <i>Malene Beck (Østfyns Museer)</i></p> <p>I studier af bronzealderens depotfund har særligt metalgenstandene fået opmærksomhed i forhold til typologi og datering mens depoternes fundsituation, landskabskontekst eller indhold af organiske materialer har levet i skyggen. I de seneste år har detektorbrugere fundet en række nye depotfund. Det har resulteret i arkæologiske udgravninger, der har belyst konkrete deponeringsforhold og sikret organiske materialer, som giver os ny viden om bronzealderens deponeringstradition. Særligt kildeofrene er druknet i de generiske betegnelser mark/mosefund. I forbindelse med forskningsprojektet "Offerfund og Landskab" har det vist sig, at der i arkivmaterialer og kortstudier ligger muligheder for at påvise deponeringer ved kildeopring. Nye udgravninger har påvist direkte sammenhæng mellem deponering og kildevæld. Indlægget præsenterer to nyere fund af kildeofre fra Hedegyden ved Nyborg og fra Stærkær ved Gudenåen. En væsentlig pointe er, at man metodisk er nødt til at foretage en større fladeafdækning for at kunne undersøge/påvise fundkonteksten i form af for eksempel kildevæld.</p>
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 14.45	<p>Fællessessioner med Historisk Arkæologi</p> <p>Great Excavations - Secrets of The Ice <i>Julian Robert Post-Melbye (UIO – Kulturhistorisk museum)</i></p> <p>I løbet af de sidste 15 år har afsmeltningen af isen i de norske højfjelde bragt usædvanlige og velbevarede arkæologiske fund for dagens lys. De spektakulære fund, som dateringsmæssigt strækker sig over 6.000 år, omfatter alt fra jagtudstyr til personligt tøj og børnelegetøj. I foredraget fortælles om arbejdet med Glacier Archaeological Conservation Program og om formidlingen gennem Secrets of The Ice. - Et samarbejde mellem arkæologerne i Innlandet fylkeskommune og Kulturhistorisk museum i Oslo. Det er fortællingen om de alpine højfjeldes kulturhistorie. Om rige jagtmarker 2.000 meter over havets overflade, hvor jægerens udstyr er blevet bevaret i isen. Om glemte bjergpas, hvor jernalderbefolkningen rejste over is og sne med hele familien, deres ejendele og husdyr.</p>

14.45 – 15.00	<p>Det er fortællingen om alle de overraskelser, som isen rummer, alle de nye ting vi har lært om forhistorien, og alle de fund vi stadig ikke forstår.</p> <p>Årsmødet Strategisk forum – en ny tradition i dansk arkæologi <i>Jesper Hansen (Museum Odense)</i></p> <p>Strategisk årsmøde er tænkt som et permanent mødeforum, hvor perspektiver og tanker for det faglige arbejde kan udvikles på tværs af hele landet og med repræsentanter fra alle de udgravende museer. Det er intentionen med dette tiltag at styrke brugen og afkastet af såvel de nationale som de lokale arkæologiske strategier, der bl.a. knytter sig til den bygherrefinansierede arkæologi i Danmark. Som udgangspunkt vil strategiske indsatser i forhold til undersøgelsesaktiviteten være i fokus, men det vil naturligt også kunne drøftes at bringe sager/synspunkter videre til fx ODMs Arkæologiske Gruppe eller til Det Arkæologiske Udvalg nedsat af SLKS.</p> <p>Strategisk årsmøde er altså tænkt som et bredt forankret supplement til disse fora, med et målrettet fagstrategisk fokus, der især ser på muligheder ved tværgående indsatser for prøvetagning osv. der gennembrøder de u hensigtsmæssige begrænsninger, som de fysiske ansvarsområdes grænser utilsigtet kan medføre.</p>
15.00 – 15.15	<p>Forskningscharter <i>Mette Løvschal (Aarhus Universitet og Moesgaard Museum) og Mads Runge (Museum Odense)</i></p> <p>ODMs Arkæologiske Udvalg har i en årrække arbejdet med et såkaldt forskningscharter; et stykke papir, der udstikker nogle principper for god skik for adgang til og anvendelse af arkæologiske data og afledte analyser. Idéen til charteret er opstået ud fra et ønske om at styrke samarbejdet mellem de institutioner, som arbejder inden for dansk arkæologi og dermed øge det forskningsmæssige potentiale af den store mængde data, som bliver genereret via den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed. Samtidig er udarbejdelsen af chartret udsprunget af et fælles ønske om at imødegå de stigende krav og forventninger til fuld tilgængelighed af data og forskningsresultater. Charteret er blevet til i en tæt dialog med alle landets arkæologiske museer, censorkorpset samt foreningen NatArk og afspejler dermed et bredt, stærkt og - i international sammenhæng - unikt samarbejde mellem den danske museums- og universitetsverden. I oplægget præsenteres charterets baggrund og indhold samt planerne for implementering og fremtidig udvikling.</p>
15.15 – 15.30	Eftermiddagskaffe
15.30 – 15.40	<p>Bronzealder (fortsat):</p> <p>På sporet af højfolkets huse på Als <i>Katrine Moberg Riis (Museum Sønderjylland – Arkæologi)</i></p> <p>I forbindelse med anlæggelse af solceller ved Stevning på Als har vi for første gang fundet spor efter bebyggelse fra ældre bronzealder. I tidernes løb er der registreret mange gravhøje og flere pladser med massevis af kogestensgruber samt aktivitetsområder med gruber, men ingen spor efter samtidig bebyggelse – før nu.</p> <p>Og det er ikke et hvilket som helst hus – det er 35 m langt og 7,50 m bredt og bevaret med væg, gavl og 10 sæt tagbærende stolper. Huset er dermed det 3. største hus fra bronzealderen, der er fundet i Sønderjylland.</p>

15.40 – 15.55	<p>Mobilitet i en verden i forandring: Undersøgelse af forbindelser mellem menneskelig mobilitet og skiftende handelsnetværker i bronzealderen <i>Heide Wrobel Nørgaard (Moesgaard Museum)</i></p> <p>I de senere år har isotoprelateret forskning ændret vores syn på mobilitet i bronzealderen. Strontiumisotoper har bevist en stor mængde mobilitet blandt individer og bly isotop undersøgelse af metalgenstande afslørede, at det sydlige Skandinavien importerede metal via store udvekslingsnetværk. Ikke desto mindre er der kendt for lidt omkring organiseringen af disse kontaktnetværk og menneskes mobilitet betydning i denne organisering</p> <p>Denne præsentation ønsker at præsentere resultaterne af et projekt udført ved Moesgaard Museum fra 2019-2022. Gennem en tværfaglig metodisk tilgang, ved brug af kvalitative klassificerende mobilitetsmarkører (genstande) som kvantitative data (naturvidenskab) skal menneskets mobilitet diskuteres i sammenhæng med vores viden om de kendte handelsnetværker i bronzealderen i Sydsandinavien. Præsentation vil vise hvordan de identificerede handelsnetværker relaterer sig til metalproducerende værksteder, regioner med høj tilflytning og om der er forskel i tiden. Yderligere, ønsker denne præsentation at fremlægge en teoretisk ramme for fremtidige mobilitetsstudier baseret på en kombination af arkæologisk og naturvidenskabeligt data.</p>
15.55 – 16.10	<p>Flækkeknive fra yngre bronzealder – nye slid-sporsanalyser i en landskab- og samfundsmæssig kontekst <i>Christoffer Pelle Hagelquist & Peter Bye-Jensen (Østfyns Museer)</i></p> <p>En ofte overset genstandsgruppe fra yngre bronzealder er de store flintflækkeknive. De er karakteristiske for det sydskandinaviske område i bronzealderens periode V-VI. I 2020 undersøgte Østfyns Museer i forbindelse med Baltic Pipe-projektet det kystnære område ved Skalkendrup på Østfyn. Her blev der over en strækning på ca. 1,5 km fundet 132 flækkeknive, som fordeler sig i flere fundkontekster. Blandt andet i en såkaldt ”værkstedegrube”, hvor hele processen fra flintknold til flækkekniv blev konstateret. Fundmængde i relation til det kystnære landskab, rejser spørgsmålet om eksistensen af en lokal værkstedsplads med distribution til bopladser vs. lokal husholdningsproduktion. Men hvad fortæller slidsporene på flækkeknive om alt dette? En igangværende slidsporsanalyse af flækkeknive fra Skalkendrup vil sætte flækkeknivens rolle ind i en større landskab- og samfundsmæssig kontekst, hvor resultaterne vil blive sammenlignet med tidligere tolkninger om deres funktion og betydning.</p>
16.10 – 16.20	<p>Bækkedal ved Gl. Skørping i Nordjylland. Ny viden om hesteudstyr og brug af tospand i yngre bronzealder <i>Torben Sarauw (Nordjyske Museer)</i></p> <p>I 2014 fremkom et flertypedepotfund ved Bækkedal i Himmerland. Depotfundet, som dateres til bronzealderens periode V, var placeret i et lerkar og nedgravet på en bakketop som et offer. Lerkarret indeholdt ud over mands- og kvindeudstyr en del hesteudstyr i form af kindstænger og falerer. Ud fra antallet af genstande kan man se, at der er tale om udstyr til to heste, dvs. et tospand. Det exceptionelle ved fundet er, at læderet er bevaret, og at mange af bronzerne til hesteudstyret stadig sidder fast på læderremmene. Nyt er også, at der både indgår lindebast, birkebeg og birkebark i konstruktionen af hovedtøjet. Noget lignende er ikke set før. Fundet muliggør en rekonstruktion af dele af hovedtøjet og føjer en ny dimension til tolkningen af yngre bronzealders depoter.</p> <p>Bækkedalfundet blev også kortvarigt præsenteret på ODM i 2014, men en bevilling fra KFU har muliggjort et mindre forskningsprojekt, hvis hovedresultater præsenteres her.</p>

16.20 – 16.30	<p>Kongeengen ved Askov – endnu flere monumentale bulvægshuse fra ældre bronzealder <i>Martin Egelund Poulsen (Museet Sønderkov)</i></p> <p>I disse år vælter det frem med robuste langhustomter fra ældre bronzealder i Jylland. Flere museer slår endda egne rekorder med hensyn til husstørrelser. Dette gælder også Museet Sønderkov, der har Vejen kommune i det centrale Sydjylland som ansvarsområde. I januar 2022 blev et areal på en halv hektar afdækket i forbindelse med nye boligudstyknings syd for Askov, hvor 6 treskibede langhuse af bulvægstypen fremkom, heriblandt et storhus på 45 x 8 m. Husenes væg- og gavlstolpehuller rummede ofte tydelige spor efter de karakteristiske dobbeltstolper, der netop vidner om bulvægkonstruktioner. En lidt ældre sidegevinst var et mindre væggrøftshus med både to- og treskibede elementer, mens det ældste indslag repræsenteres af en toskibet forsænkning. Således er her gode muligheder for at følge udviklingen fra den to- til treskibede byggeskik, hvilket kommende C14-dateringer gerne skulle belyse. Jordprøver til andre formål blev ligeledes udtaget, som f.eks. vedanatommiske analyser fra kogegrubeansamlinger i husenes vestender, der bør fortælle om brændselstyperne og indbyrdes ligheder/forskelle husene imellem.</p>
16.30 – 16.40	<p>Spørgsmål fra salen</p> <p>Jernalder</p>
16.40 – 16.55	<p>Liv og død i jernalderen på Lolland <i>Bente Philippsen (Museum Lolland-Falster)</i></p> <p>Ved forundersøgelserne for Femern-Ringsted banen fandt vi et helt jernalderlandskab med en mose omkring et vandløb, bopladser på begge sider af vådområdet og en gravplads med jordfæste- og urnegrave. I oplægget vil vi præsentere de mangfoldige spor efter økonomiske og rituelle aktiviteter på det tørre land og i mosen: En hundehvalp som husoffer, en baby begravet i udkanten af bopladsen, og grave fyldt med store sten, lerkar eller glas- og ravperler. Gruber, der først lignede tørvegrave, viste sig at være meget dybere end forventet. Nogle af dem var gravet et par meter ned gennem tykke gytjelag, andre helt til undergrundslaget. De indeholdt blandede fund fra hør over hestekranier til trægenstande. I mosen var der også klassiske rituelle nedlægninger, bl.a. flere mosepotter og i alt tre moseskeletter. Vi vil lægge op til debat, hvor på spektret mellem dagligdags og kult man kan placere de forskellige aktiviteter.</p>
16.55 – 17.10	<p>Tilbage til Tibirkevejen <i>Pernille Pantmann (Museum Nordsjælland)</i></p> <p>I 1940'erne udgravede Nationalmuseet oldtidsvejen i Ellemosen ved Tibirke. Siden da er vejen næsten forsvundet i vegetation. Takket være et samarbejde imellem Nationalpark Kongernes Nordsjælland, Naturstyrelsen, Kulturstyrelsen og Museum Nordsjælland er det blevet muligt at få den brolagte vej frem i lyset igen og ikke mindst at få gennemført nye arkæologiske undersøgelser, herunder at finde brofæstet på fastlandssiden. I 1940'erne blev der desuden fundet flere deponerede dyr, som aldrig er blevet analyseret. Analyserne af disse er således helt nye og giver spændende perspektiver på andre lignende fund fra Nordsjælland.</p>
17.10 – 17.25	<p>Nyt hulbælte fra ældre jernalder ved Aars <i>Simon Kjær Nielsen (Vesthimmerlands Museum)</i></p> <p>På lokaliteten Dybvads Mølle vest for Aars har Vesthimmerlands Museum i 2021 og 2022 undersøgt det indtil videre kun andet kendte hulbælte i Vesthimmerland. Selvom ældre jernalders bopladser i området ligger tæt, kan det nyfundne hulbælte ikke direkte knyttes til nogen af de mange kendte bopladser omkring Aars, som bl.a. tæller Borremose-</p>

17.25 – 17.35	<p>fæstningen beliggende omkring 3,5 km længere mod syd. Snarere syntes hulbæltet ved Dybvad Mølle opført i et territorialt grænseområde, hvor det med sin lokalisering mellem to mindre søer/mosehuller har haft til formål at regulere trafikken til/fra et kendt vadested over Halkær Ådal. Fund af hjulspor på begge sider af hulbæltet og ledende ned imod moserne synes at bekræfte denne tolkning. Ud over undersøgelserne af hulbæltet foretoges på lokaliteten også udgravninger i to mindre mosehuller. Disse undersøgelser er i skrivende stund endnu ikke afsluttede, men et overblik over de vigtigste resultater herfra vil ligeledes kort blive præsenteret i oplægget.</p> <p>Kriggergravene fra Tankedalsvej – en gravplads fra ældre romersk jernalder 150/160 e.v.t. <i>Janne Bach Flensborg (Museum Sønderjylland - Arkæologi)</i></p> <p>I 2021 foretog Museum Sønderjylland en større forundersøgelse af et 28 ha stort område ved Tankedalsvej, omtrent 5 kilometer sydvest for bunden af Kolding Fjord. Lokaliteten viste sig at være rig på arkæologiske levn og undersøgelsens omfang resulterede i et unikt indblik i fortidens kulturlandskab. På én af de mange højninger i det kuperede landskab, fremkom en af de største urnegravpladser, der er undersøgt indenfor museets ansvarsområde. Her blev der udgravet 66 urnegrave samt 13 brandpletgrave. Oplægget vil fokusere på syv af urnegravene, der adskilte sig markant fra resten ved at være rigt udstyrede kriggergrave.</p>
17.35 – 17.45	Spørgsmål fra salen
17.45 – 18.45	ODM Nyt og netværk i plenum
19.15	Middag
Tirsdag den 15. november 2022	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Aktuelt museumspolitisk indlæg v/ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 10.45	<p>Jernalder (fortsat)</p> <p>Det' træet det drejer sig om. Bjellerup Ladegård en landsby fra jernalderen <i>Mikkel Hedegaard Borch og Martin Risvig (Museum Østjylland)</i></p> <p>Museum Østjylland udgravede i vinteren 2021 – 2022 dele af en større bebyggelse med kontinuitet mellem ældre og yngre jernalder. I bebyggelsen ses udviklingen mellem de tidlige enkeltliggende hustomter og udviklingen frem til komplekse indhegnede gårdsanlæg. Undergrunden bestod af plastisk ler, hvilket bevirkede en usædvanlig bevaringsgrad af nogle af bebyggelsens trækonstruktioner, såsom hegnsforløb, hvor de tilspidsede hegnsstolper vidner om konstruktionens udseende og dimensioner. Foruden hegnsforløb erkendtes yderligere en brøndkasse i tilspidsede grene og fletværk. I brønden fandt museets arkæologer et drejet træbæger i knudetræ samt resterne af en flettet kurv. Det drejede træbæger har i form og ornamentik paralleller i keramikmaterialet fra yngre jernalder og er et sjældent indblik i datidens træhåndværk.</p>
10.45 – 10.55	<p>Marksystem med bebyggelse – førromersk dyrkning af marginaljorder ved Aalborg <i>Karen Povlsen (Nordjyske Museer)</i></p>

10.55 – 11.10	<p>I efteråret 2021 udgravede Nordjyske Museer ca. 5.000 m² med ardspor fordelt på fem mindre felter på Aalborg Kaserne nord for Aalborg. I forbindelse med forskellige projekter på stedet har museet i løbet af de seneste ca. 15 år afdækket tæt på 1 ha af dette marksystem, der for store dele blev sandflugtsforseglet omkring 200 f.Kr. Marksystemet findes på østsiden af en af Aalborgområdets markante kridtbakker, der allerede i førromersk jernalder var forholdsvist tæt befolkede. De afdækkede dele af systemet ligger overvejende i flade arealer nedenfor bakken, hvor yoldiahavet har efterladt sandbund, og jorden er næringsfattig.</p> <p>Den seneste kampagne afslørede flere digevoldinger, et hegn samt to hustomter, der sandsynligvis er fra marksystemets samtid. Derudover gav udgravningen nye oplysninger om marksystemets rumlige udvikling ud på det sandede yoldiaplateau.</p> <p>Lynbjerggårde – en boplads fra ældre jernalder ved Svenstrup i Nordjylland <i>Karin Johannesen (Nordjyske Museer)</i></p>
11.10 – 11.20	<p>I 2021 og 2022 har Nordjyske Museer undersøgt en kulturlagsplads fra ældre jernalder ved Lynbjerggårde i det sydlige Svenstrup. Undersøgelsen føjer til billedet af bebyggelsen i området, hvor der over flere kampe er undersøgt en større bosættelse fra ældre jernalder mindre end en kilometer nordøst for Lynbjerggårde. Bosættelsen ved Lynbjerggårde opstod i løbet af førromersk jernalder og ophørte igen i romersk jernalder, hvor der gennem bebyggelsens levetid har været mindst 60 treskibede langhuse med ildsteder, grebninger og en stor mængde stenlægninger. Mens der på de øvrige undersøgte pladser er bebyggelse fra bronzealderen og frem yngre jernalder, så opstår bebyggelsen ved Lynbjerggårde i løbet af førromersk jernalder og forsvinder igen i den første halvdel af romersk jernalder, hvor de treskibede langhuse fra de to perioder kan adskilles typologisk ved to forskellige grundplaner, der hver især kun afviger ganske lidt fra hinanden.</p> <p>Egsvej – en befæstet bebyggelse fra ældre jernalder ved Sønder Bjert <i>Jeppe Elster Skovgaard (Museum Sønderjylland - Arkæologi)</i></p>
11.20 – 11.30	<p>I forbindelse med udstykning af et nyt boligområde ved Agrtrup syd for Kolding fjord blev der fra februar til maj 2022 udgravet en flere-faset bebyggelse fra sen førromersk og ældre romersk jernalder, som strakte sig over et 1,5 ha stort område. I alt blev der påvist omkring 40 langhuse og talrige gruber med et rigt keramikmateriale.</p> <p>Usædvanligt er, at den del af bopladsen, som lå på en markant bakketop, var befæstet med en kraftig palisade, som tre gange blev udvidet. I den antageligt ældste fase har den indhegnet et areal på 1000 m², i den yngste fase 2350 m². De få påviste huse indenfor indhegningen er mere spinkle end dem udenfor. Det kan derfor diskuteres, om anlægget har fungeret som tilflugtsborg for de omkringliggende gårde.</p> <p>Derudover fandtes spredtliggende gruber fra Tragtbægerkulturen med fint ornamenteret keramik fra MN I-II og et stort hus fra middelalderen.</p> <p>Jernudvindingshytter og fælleshegnet landsby - Nye fund af jern og udvinding fra ældre jernalder i Midtjylland <i>Søren Timm Meltvedt Christensen (Museum Midtjylland)</i></p> <p>Museum Midtjylland har i løbet af 2021 og 2022 undersøgt flere jernudvindingsovne af Skovmarkstypen i bopladskontekst.</p> <p>De foreløbige resultater, fra undersøgelser i henholdsvis Sunds og Vildbjerg, vil blive præsenteret.</p> <p>Udvindingsovnene er opført med hytter/firestolpeanlæg omkring sig, noget tilsyneladende unikt for Midtjylland. Pladserne udmærkede sig også ved, at de tilhørende landsbyer er lokaliseret og delvist undersøgt. En landsby som i Sunds' tilfældet var fælleshegnet med kendte paralleller. I Vildbjerg mere almindeligt enkelthejede gårde. Ved begge undersøgelser er der desuden lokaliseret aktivitetsområder i forbindelse med udvindingen og bebyggelsen. Relationen til landsbyerne diskuteres.</p>

11.30 – 11.40	<p>Undersøgelsen i Vildbjerg markerer sig desuden ved bopladsfundet metaloldsager (kraftige arbejdsredskaber) fra ældre førromersk jernalder. Hvilket naturligt leder hen til en kort diskussion af jernudvinding og ressourceudnyttelse i løbet af ældre jernalder.</p> <p>En grubefuld digler og slagger <i>Mogens Bo Henriksen (Museum Odense)</i></p>
11.40 – 11.50	<p>Siden 2011 er der fundet mere end 1500 metalgenstande ved Vester Kærby nordøst for Odense. En betydelig del af de daterbare genstande er fra yngre germansk jernalder og vikingetid. For at afklare, om der var anlæg under metalfundene, er der foretaget geomagnetiske prospektioner på et ca. 25 ha stort areal centralt på fundområdet i 2019. Her blev der afsløret en massiv koncentration af især større anlæg, der kunne antages at afspejle grubehuse. Ved sonderende gravninger i 2020-21 har anlæggene imidlertid overvejende vist sig at være fra ældre jernalder, og mange anlæg indeholdt tørveaske, som antages at påvirke visibiliteten. I et anlæg fra yngre førromersk jernalder fandtes over 100 kg slagger, fragmenter af ovnkapper og avlssten fra omfattende jernudvinding. Fundets store overraskelse var mere end 100 fragmenter og flere intakte digler af form og størrelse som en overskåret avocado. Dette det hidtil største bronzestøberfund fra Danmark har flere paralleller med især samtidige jyske bronzestøberfund, hvor kombinationen af jernudvinding og bronzestøbning også ses i flere tilfælde.</p> <p>Opbrud, nybrud og diskontinuitet i jernalderens bebyggelsesstruktur i Køge Nord <i>Sune Villumsen (Museum Sydøstdanmark)</i></p> <p>Etableringen af den nye bydel Køge Nord har siden 2018 givet Museum Sydøstdanmark mulighed for at udgrave store sammenhængende arealer omkring den middelalderlige landsby Ølsemagle. Området byder på fund fra neolitikum til middelalder, men det er dog bebyggelse fra førromersk til ældre germansk jernalder, der klart dominerer. Mens de foreløbige typologiske dateringer indikerede en forholdsvis stabil bebyggelsesudvikling i perioden med et antal gårde, der rykkede rundt inden for ressourceområdet, så har de mange C14 dateringer fra de udgravede hustomter givet et helt andet og mere dramatisk billede. Med det forbedrede dateringsgrundlag kan vi nu erkende markante brudflader i bebyggelsens temporale kontinuitet sammen med betydelige udsving i den generelle aktivitet i området. Nedgangsperioderne følges ofte af grundlæggende ændringer i bebyggelsens struktur på både gårds- og landsbyniveau, der afspejler forandringer i jernalderens samfund, hvilket ligeledes kommer til udtryk i områdets gravfund.</p>
11.50 – 12.00	<p>Spørgsmål fra salen</p>
12.00 – 15.15	<p>Messe/Marked i Foyer</p>
12.00 – 13.00	<p>Frokost (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)</p>
13.00 – 13.30	<p>Marked (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)</p>
13.30 – 13.45	<p>Jernalder (fortsat)</p> <p>Tietgenbyens Gravpladser - Udbredelse og gravskik fra førromersk jernalder til ældre germansk jernalder <i>Jakob Bonde (Museum Odense)</i></p> <p>Siden 2020 har Museum Odense udgravet 23 hektar i Tietgenbyen øst for Odense. Herved er registreret bebyggelse med stort set ubrudt kontinuitet fra bronzealder til middelalder samt flere gravpladser af varierende størrelse og karakter. Registreringerne skal ses i</p>

13.45 – 13.55	<p>sammenhæng med tidligere undersøgelser i Tietgenbyen, der med et samlet areal på over 400 ha udgør et af de mest velundersøgte områder i OBM's ansvarsområde. I dette oplæg er fokus rettet mod udgravningskampagnens gravpladser. Gravpladserne fordeler sig både på små velafgrænsede områder med 5-6 grave samt på større mere diffust afgrænsede gravområder med over 150 grave. Typemæssigt forekommer både brandgrave og jordfæstegrave med et meget varieret gravinventar og konstruktion. Samlet er der registreret over 300 grave, der dateres fra FRJ til ÆG De mange grave giver dermed mulighed for at videreføre forståelsen af den fynske gravskik samt de enkelte gravpladers placering og karakter i forhold til bebyggelsen og områdets landskabelige forhold.</p> <p>I Erling Albrechtsens fodspor – om genudgravningen af den klassiske Lundsgård lokalitet nord for Odense <i>Michael Borre Lundø (Museum Odense)</i></p> <p>Hidtil har tolkningen af Lundsgård lokalitetens konstruktioner vanskeliggjort en sammenligning af denne klassiske lokalitet med andre samtidige bebyggelser på Fyn – og dermed problematiseret en samlet tolkning af pladsen. Metalgenstandenes mængde og fundenes karakter generelt viser, at Lundsgård-komplekset har haft aktiviteter og funktioner, som adskiller sig fra, hvad vi ser på hovedparten af fynske boplads fra 1.-5. årh. Det er tidligere foreslået, at komplekset kan have indgået i et satellit-center i forhold til Gudme-Lundeborg.</p> <p>En stor kommunal udstykning gav museet en helt unik mulighed for at genudgrave den del af den klassiske Lundsgård boplads, som bl.a. Erling Albrechtsen udgravede i 1940'erne. Ved genudgravningen er der opnået en større forståelse for, hvad Lundsgård komplekset er, og der er ingen tvivl om, at materialet nu har fået et nyt liv og kan sættes i spil på en række nye områder i bopladsarkæologien nu godt 75 år senere.</p>
13.55 – 14.05	<p>De første resultater fra germanertidshallen ved Fuglebjerg <i>Toke Hal Bjørn Hansen (Museum Sydøstdanmark)</i></p> <p>Der blev i starten af 2020 på Museum Sydøstdanmarks del af Baltic Pipe projektet fundet en ny germanertidshal. Det var på lokaliteten Harrested Skovvej ved Fuglebjerg på Sjælland. Fundet af denne halbygning var imponerende, ikke blot på grund af dens størrelse men også fordi den umiskendeligt lignede den ældste fase af haller fra Lejre både i plan og i profilsnit.</p> <p>Hallen er siden blev efterbehandlet og dette vil være præsentation af de første resultater og nye spørgsmål fra den efterbehandling. Endeligt vil der forsøges at trække perspektiver fra Fuglebjerg til Lejre. Hvordan er hallen fra Fuglebjerg relateret til Lejre-komplekset og hvilke ligheder og forskelle er der tale om - og hvad alt dette kan betyde for vores forståelse af de ældste germanertidshaller på Sjælland og deres interne relationer.</p>
14.05 – 14.15	<p>Nye lokaliteter nær Strøby Toftegård på Stevns <i>Maja Schultz (Museum Sydøstdanmark)</i></p> <p>Publikationen af resultaterne af udgravningen ved stormandsgården Strøby Toftegård nærmer sig sin afslutning. Siden Strøby Toftegård blev udgravet, er en del nye pladser fra yngre jernalder – vikingetid på Stevns dukket op.</p> <p>Nogle ligger i Strøby Toftegårds umiddelbare nærhed, mens andre snarere må siges at ligge indenfor Strøby Toftegårds interessesfære. Fundene rykker ved vores tidligere opfattelse af udviklingen helt nær Strøby Toftegård – dvs. at stormandsgården nedlægges omkring årtusindskiftet og en ny bebyggelse opstår ca. 1,5 km mod øst og bliver til landsbyen Strøby. Spredt rundt om landsbyen og langs Tryggvælde Å opsamles genstande, der samlet set viser aktivitet i et større område fra romersk jernalder til middelalder. Samtidig ser det ud til, at der findes lokaliteter på Stevns, som at dømme ud fra detektorfund måske kan sammenlignes med Strøby Toftegård. Lokaliteter som Frøslev,</p>

14.15 – 14.35	<p>Hellested og Arnøje ser ud til at have været væsentlige pladser i området og vores foreløbige viden om pladserne fremlægges her.</p> <p>1300 år med samlinger og deponeringer i Fæsted – en opsamling på 5 års udgravninger af ofringer, haller og kulturlag på den dyrkningstruede lokalitet HBV 1698 Stavsager Høj <i>Lars Grundvad (Museet Sønderkov)</i></p> <p>Siden 2018 har Museet Sønderkov hvert år, takket være hjælp fra Slots- og Kulturstyrelsen, undersøgt omfattende kulturlag syd for bronzealderhøjen Stavsager Høj nord for Fæsted. Udgravningerne har afsløret jernaldervåbendeponeringer, guldofringer og romerske kontakter inkl. slavehandel, som alt sammen skal knyttes til de meget velfunderede hallignende bygninger, der er udgravet i de mere end 5000 m² kulturlag. Men pladsen rummer også ældre spor efter sakrale samlinger i form af kogegrubegrøfter og -ansamlinger fra yngre bronzealder.</p> <p>I 2022 gennemføres sidste kampagne på pladsen. Derved står vi med et fuldt arkæologisk overblik over en meget særlig plads, som både skal knyttes til samfundseliten og til et førkristent virke, som bedst kan sammenlignes med pladserne ved Uppåkra, Sorten Muld osv. I den afsluttende kampagne er målet ovenikøbet at forstå deponeringen af en totalt destrueret Dejbjergvogn.</p> <p>Formålet med oplægget er således at give et meget hurtigt samlet overblik over de mange deponeringer og deres kontekster.</p>
14.35 – 14.50	<p>Guld i grænselandet – en guldskat fra 6. årh. <i>Mogens Bo Henriksen (Museum Odense)</i></p> <p>På grænsen mellem det centralfynske dødislandskab og den i jernalderen intensivt udnyttede slette, hvorpå Odense blev anlagt, blev der i 2019-21 opsamlet og udgravet en mindre flertypeskat med en solidus, spiralring og hængesmykker af guld fra begyndelsen af 6. årh. I de senere år er der fremkommet flere enkeltfundne guldgjenstande, bl.a. brakteater, i Odenses nære opland. Sammen med den nyundersøgte skat giver disse fund anledning til at se på, om tidligere fremlagte modeller for mønstre i de fynske guldsattes placering i forhold til natur- og kulturlandskabet kan opretholdes.</p>
14.50 – 14.55	<p>Spørgsmål fra salen</p> <p>Vikingetid</p>
14.55 – 15.05	<p>Agerbrug i vikingetiden <i>Peter Steen Henriksen (Nationalmuseet)</i></p> <p>Vikingetiden er en periode, hvor vores viden om agerbruget har været lidt sparsomt indtil nu, men en række fund igennem de sidste år, har kastet nyt lys på, hvad man dyrkede. I foredraget fokuseres på de nye fund, men også på, hvor der stadig er huller i vor viden, og hvor man kan fokusere arkæologien for at udfylde disse.</p>
15.05 – 15.15	<p>Højhave – en rigt udstyret kvindegrav fra yngre vikingetid <i>Silke Eisenschmidt (Museum Sønderjylland - Arkæologi)</i></p> <p>Fund af uanselige fragmenter af et bronzefad på en mark omkring 7 km syd for Haderslev var udgravningen af en af de mest veludstyrede kvindegrave fra vikingetidens Danmark. Genstar fundet med metaldetektor på toppen af en overpløjet gravhøj i august 2020. Efter forundersøgelse konstateres, at genstandene var fra en stor kammergrav, hvoraf der kun var 5-10 cm af guld tilbage. Med en bevilling fra Slots- og Kulturstyrelsens dyrknings- og erosionspulje var det muligt at undersøge den stærkt dyrkningstruede grav efter høsten i 2021. Den afdøde var gravlagt i en med indvævet sølvtråd, to forgyldte tungeformede fibler i Jellingestil og en kæde med 8 perle</p>

	bronzefadet bestod gravudstyret af en jernbeklædt træspand, et trælæg, et spillebræt, et træsl en kniv og en nøgle.
15.15 – 15.30	Eftermiddagskaffe
15.30 – 15.45	<p>Metode – fællessession med Historisk arkæologi</p> <p>E-RIHS - European Research Infrastructure for Heritage Science <i>Matthew James Collins (EHRIS.dk)</i></p> <p>E-RIHS understøtter forskning i tolkning, bevaring, dokumentation og forvaltning af kulturarv. E-RIHS søger at levere adgang til ekspertise, data og teknologier til undersøgelsen og bevaringen af håndgribelig kultur- og naturarv, ved at integrere verdensførende europæiske forskningsfaciliteter og understøtte det europæiske og globale kulturarvsvidenskabelige fællesskab.</p> <p>Over de næste fem år udbygges samarbejdet mellem museer, konservatorer, arkæologer og naturvidenskabsfolk, hvilket vil bidrage med relevante og banebrydende innovationer til undersøgelser og bevaring af dansk kulturarv.</p> <p>Dette gøres gennem etableringen af stærkere forskningsfaciliteter til analyse af forhistoriske lipider; opbygningen af et nyt samarbejde samt nye faciliteter mellem GLOBE, KU og GEUS; forbedring af udbuddet af redskaber til tekstilanalyse og eksperimentelarkæologi på det nye TexLab, Center for Tekstilforskning, SAXO, KU samt gennem understøttelsen af sommerskoler og vinterworkshops for at øge kommunikationen mellem arkæologer, konservatorer og kulturarvsforskere.</p> <p>På mødet vil vi fortælle mere om samarbejdet samt mulighederne indenfor dansk kulturarvsforskning.</p>
15.45 – 16.00	<p>Digital infrastruktur til arkæologisk feltregistrering <i>Peter Jensen Maring og Laurits Borberg (Moesgaard Museum)</i></p> <p>I de seneste år har (FOSS) Free Open Source Software i stigende grad indfundet sig i dansk arkæologisk praksis. Bl.a. QGIS kan fremhæves som et attraktivt alternativ til MapInfo, og anvendes i stigende grad på de arkæologiske museer.</p> <p>På Moesgaard Museum har vi benyttet muligheden for at gentænke den digitale udgravning, og som led i en større digital satsning udvikler og tester vi værktøjer til digital feltregistrering. Dette omfatter udviklingen af plugins til QGIS og en skræddersyet feltregistrerings-app til mobiltelefon og tablet med direkte opkobling til GIS-servere.</p> <p>Udover mange praktiske fordele, opbygges en platform til direkte og dynamisk tilgængeliggørelse af udgravningsdata; 3D-modeller, remote sensing data og historiske kort. Løsningen bidrager således til at bringe udgravningsdata i spil; både i arkæologisk forskning, forvaltning og formidling.</p> <p>Dette indlæg vil skitsere den tekniske og metodiske baggrund for de løsninger, vi arbejder med, samt dele praktiske erfaringer fra anvendelsen i en række arkæologiske udgravninger.</p>
16.00 – 16.10	<p>Er det umagen værd? <i>Per Ethelberg (Museum Sønderjylland - Arkæologi)</i></p> <p>I de senere år har den arkæologiske hverdag i stigende grad været præget af smalle tracéer til solfangeranlæg, spildevandsledninger, vandledninger, el-kabler, højspændingsmaster mm. Det er alt sammen indgreb, som berører et begrænset anlægsområde, hvor man sjældent får styr på helheden. I mit indlæg vil jeg præsentere en række fund, som viser, at selv smalle tracéer kan rumme viden af kulturhistorisk betydning.</p>

16.10 – 16.20	<p>De dødes ejendele – om systematisk analyse af gravfund <i>Arne Jouttijärvi (Heimdal-archaeometry)</i></p> <p>I øjeblikket bliver der foretaget systematiske analyser af materiale fra flere gravpladser, og enkelte særligt markante grave. Heriblandt Nørre sandegård på Bornholm, Vindinge og Lundbjerggård ved Roskilde og Landevejen 9 i Vestsjælland. Da en meget stor andel af genstande fremstillet af jern, kobberlegeringer, sølv og guld samt glas her er blevet analyseret, har det været muligt at lave statistiske undersøgelser af de ofte flere hundrede kemiske analyser. Herved kan der identificeres forskelle og ligheder mellem teknikker og materialer, og desuden af den geografiske oprindelse af metaller og glas i de enkelte grave. De systematiske undersøgelser giver nye muligheder for tolkninger af forbindelser mellem de gravlagte, af den prestige og symbolik som kunne knyttes til brugen af specielle materialer og teknikker, og dermed nuancere fortolkningen af de gravlagtes status. Herudover kan analyserne også belyse den teknologiske kunnen og handelskontakter i det lokale samfund, samt udbredelsen af håndværkstraditioner.</p>
16.20 – 16.30	<p>Spørgsmål fra salen... og tak for i år!</p>
16.30	<p>Mødet slutter</p>
Posters	<p>Langholtgård – landsby og satellitgårde fra ældre romersk jernalder <i>Søren Brøgger og Casper Marienlund (Museum Sønderjylland – Arkæologi)</i></p> <p>Intensive udgravningerne ved Langholtgård syd for Kolding har afsløret tæt bebyggelse og en urnegravplads fra ældre romersk jernalder. Centralt i området fandtes en landsbybebyggelse adskilt med dobbeltstolpehegn, mens enkeltliggende satellitgårde var placeret i periferien af landsbyen. Også de enkeltliggende gårde var indhegnet af dobbeltstolpehegn. De to stolperækker i hegnforløbene var placeret med cirka en meters afstand, hvilket er meget for et kvas- eller faskinhegn. Kan hegnene i stedet have fungeret som en egentlig befæstning?</p> <p>Guldhornenes bagland? Gamle gårde på nye udstykninger ved Rosinfelt i Tønder <i>Lene Heidemann Lutz (Museum Sønderjylland – Arkæologi)</i></p> <p>Nye parcelhusudstyknings i udkanten af Tønder har i 2016 og 2022 afsløret velbevarede gårdenheder fra yngre romersk og ældre germansk jernalder. De foreløbigt fire gårde fra Rosinfelt minder i deres opbygning meget om hinanden, og såvel den horisontale stratigrafi og de hidtidige ¹⁴C-dateringer i tidsintervallet 250-420 e.Kr. åbner op for, at der kan være tale om enten samtidige, delvist samtidige - eller successivt opførte og beboede gårde. Om der er tale om en egentlig landsby kan undersøgelser af naboarealerne måske afklare. Uanset har hver af gårdene været i brug over en længere periode og den individuelle gårdstørrelse tydeligvis variabel, som flere byggefaser i tofteindhegningerne og fornyelser af flere af bygningerne viser. To halhuse viser, at der var behov for et samlingssted på bestemte gårde og åbner op for, at nogle beboere kan have haft særlige sociale positioner eller hverv i tillæg til at være bønder. Der er påvist flere byggeskikke, endda inden for samme gård; en observation, der sammen med fund fra nærområdet peger på, at området omkring den vestlige del af Vidå-systemet har været skueplads for kulturelle møder og befolkningsmæssige forskydninger fra 200-tallet. Rosinfelt-lokaliteten ligger godt 2 km fra Gallehus, hvor en mindsten markerer det formodede fundsted for guldhornene. Det er uklart, om markeringen rent faktisk afspejler, hvor hornene oprindeligt blev fundet/nedlagt. Vådømråder lige nord for synes mere oplagte som scene for rituelle nedlæggelser. Rosinfelt er den jernalderbebyggelse, der ligger tættest på. Dateringsrammen for gårdene ligger inden for samtlige foreslåede dateringer for guldhornene, og et forsøg på en kobling af de to komplekser ligger lige for. Måske var Rosinfelt guldhornenes bagland – måske blev guldhornene nedlagt i periferien af</p>

Rosinfeltbøndernes ressourceområde. Uanset vil en samtidig bebyggelse kunne bidrage til at kaste lys over det miljø, som guldhornene var en del. Enken efter Simon Spies har i begyndelsen af 2022 skænket Museum Sønderjylland to kopier af guldhornene. Hornene vil blive udstillet på Museum Sønderjylland.

Hvad er det nu lige slidsporsanalyse er for noget?

Peter Bye-Jensen (Lithic Lab)

Hvad er det nu lige slidsporsanalyse er for noget? Slidsporsanalyse af flintgenstande er en anerkendt metode til analyse af spørgsmål vedrørende bearbejdede kontaktmaterialer, kinematik og residualer. Slidsporsanalyser foregår via anvendelse af et mikroskop i forstørrelse typisk mellem x20 og x200 forstørrelse. De lavere forstørrelser informerer om de ægskader/æg-afrundning som en flintgenstand kan pådrage sig ved brug. De højere forstørrelser kan formidle, hvilket kontaktmateriale flintgenstanden har arbejdet med. Målet er at etablere en analogi mellem de observerede forhistoriske slidspor og eksperimentelle slidspor. Når det lykkes, kan analysen besvare spørgsmål om de aktiviteter, der blev udført på en given lokalitet, såsom slagtning, planteforarbejdning, træbearbejdning, skindforarbejdning og andre håndværk i en række forskellige materialer samt fortælle hvor omfattende genstanden har været brugt.

Ny forskning fra Lithic Lab gør det muligt at fortælle mere om hvordan flintgenstandene har været deponeret, f.eks. eksponeret eller tildækket med det samme. Ydermere har Lithic Lab gjort det muligt at udføre slidsporsanalyse via et transportabelt laboratorium, så vi kan komme til jeres samling.

Bebyggelsesspor mellem hede og eng – Roust i førromersk jernalder og middelalder

Michelle Wølch Staffe (Arkæologi Vestjylland)

I sommeren 2021 undersøgte Arkæologi Vestjylland et område ved Roust nær Varde, forud for udstykning.

Under udgravningen blev der fundet 48 konstruktioner fra førromersk jernalder og fem konstruktioner fra middelalderen. I tilknytning til middelalderen sås desuden en toftegrøft, der bl.a. forholdt sig til det nærliggende engareal, som det blev observeret på Original-1 kortene. Gennemgående for hele feltet var de regelmæssigt placerede agerrener, der i sin udbredelse respekterede den middelalderlige bebyggelse.

Posteren præsenterer pladsen i sin helhed, samt de naturvidenskabelige resultater der allerede ved kursorisk gennemsyn viser sig interessante, idet der bl.a. er fundet større mængder arkæobotanisk materiale i enkelte af pladsens økonomibygninger, der kan være med til at kaste lys over anvendelsen af disse.

Resultaterne af C¹⁴-dateringen foreligger endnu ikke, men forventes klar inden det faglige orienteringsmøde.

Koordinatorer vedr. Kultur-, naturhistorisk og kunsthistorisk orienteringsmøde 2022 - *Forhistorisk Arkæologi***Niels Algreen Møller**

Museum Thy, Jernbanegade 4, 7700 Thisted

Tlf.: 9797 4277

Mail: niels@museumthy.dk

Sidsel Wählin

Vendsyssels Historiske Museum, Museumsgade 3, 9800 Hjørring

Mobil: 3038 8622

Mail: sw@vhm.dk

Niels Nørkjær Johannsen

Institut for Kultur og Samsuns - Forhistorisk Arkæologi, fag, Moesgård Allé 20, 8270 Højbjerg

Tlf.: 8716 2078

Mobil: 2815 8792

Mail: nnj@cas.au.dk

Tovholder

Kasper Høhling Søsted

Museum Lolland-Falster, Frisegade 40, 4800 Nykøbing F

Tlf.: 5484 4400

Direkte: 5121 2950

Mail: khs@museumlollandfalster.dk

Program for Historisk Arkæologi

Kære kollegaer!

Koordinatorerne for Historisk Arkæologi har hermed fornøjelsen at udsende programmet til årets faglige orienteringsmøde i Vejle.

I år har vi genindført det særlige tema for Historisk Arkæologi. Denne gang med fokus på **Arkæologi efter 1536**.

Tema: Arkæologi efter 1536

Det er vores indtryk at mange sagsbehandlere savner en national holdning og strategi, når det drejer sig om prioritering og udgravning af anlæg fra tiden efter 1536. Desuden savnes et overblik over det potentielle bidrag til "væsentlig ny viden" og de forskningsperspektiver perioden rummer. Dette afspejles blandt andet i Slots- og Kulturstyrelsens strategier for arkæologisk virksomhed, hvor arkæologien efter 1536 kort er omtalt under "Byarkæologisk strategi", men ikke har en selvstændig strategi. Samtidig ser vi hvert år på årsmødet præsentation af anlæg yngre end 1536, som ofte forekommer at være en form for "bifangst" ved undersøgelser, hvor hovedobjektet er ældre.

Måske er der en tendens til, at anlæg fra perioden efter 1536 generelt ikke opfattes som "væsentlige fortidsminder", ligesom der kan være tale om en bevidst prioritering eller et overset potentiale.

På baggrund af disse overvejelser ønsker vi derfor en diskussion på dette års orienteringsmøde med udgangspunkt i følgende spørgsmål:

Hvad er status på arkæologien i perioden efter 1536? Hvad er potentialet og hvilke anlæg/spørgsmål er væsentlige at undersøge? Hvilke erfaringer er der at trække på fra det konkrete feltarbejde og fra forskningen?

For at kvalificere diskussionen har vi inviteret fire foredragsholdere, der hver især arbejder med perioden efter 1536 i forhold til:

- 1) kapitel-8 arbejdet*
- 2) sagsbehandlingen*
- 3) forskning og uddannelsen af fremtidens arkæologer*
- 4) forskning på museerne.*

Vi håber at temaet vil skabe debat og give stof til eftertanke!

Dette års program indeholder også to fællessessioner med forhistorisk arkæologi.

Den en, som finder sted den 14. november lige efter frokostpausen, begynder med året fællestema *Great Excavations om Secrets of The Ice*-projektet, og afsluttes med information om *Årsmødet Strategisk Forum* og *Det arkæologiske forskningscharter*.

Den anden, som er programsat lige efter eftermiddagspausen den 15. november, omhandler *Metode*.

Det vil - igen i år - være muligt at orientere sig om nye undersøgelser og projekter på posters. De bliver udstillet i den store sal og vil være tilgængelige under hele årsmødet.

Med venlig hilsen

Koordinatorerne for Historisk Arkæologi

Mandag den 14. november 2022	
10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	Orientering i de faglige grupper:
	Arkæologi efter 1536
10.30 – 10.40	Velkommen og intro
10.40 – 11.00	Arkæologi efter 1536 i Slots- og Kulturstyrelsens perspektiv. <i>Hoda el-Sharnouby, Konsulent, Slots- og Kulturstyrelsen</i>
11.05 – 11.20	Historisk eller forhistorisk – Who cares! <i>Kirsten Nellemann Nielsen, Museumsinspektør, Museum Silkeborg</i>
11.25 – 11.45	Nyere og nyeste tid på Afdeling for arkæologi og kulturarvsstudier <i>Mette Svart Kristiansen, Lektor, Aarhus Universitet</i>
11.50 – 12.10	Samtidsarkæologiens særlige potentiale: om forskning og feltarbejde i Skanderborg Dyrehave <i>Julie de Vos, Arkæolog, Ph.d. Museum Skanderborg</i>
12.15 – 12.30	Diskussion
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.20	Orientering: Fælles session med Forhistorisk Arkæologi
13.30 – 14.45	Great Excavations - Secrets of The Ice <i>Julian Robert Post-Melbye (UIO – Kulturhistorisk museum)</i>
	I løbet af de sidste 15 år har afsmeltningen af isen i de norske højfjelde bragt usædvanlige og velbevarede arkæologiske fund for dagens lys. De spektakulære fund, som dateringsmæssigt strækker sig over 6.000 år, omfatter alt fra jagtudstyr til personligt tøj og børnelegetøj. I foredraget fortælles om arbejdet med Glacier Archaeological Conservation Program og om formidlingen gennem Secrets of The Ice. - Et samarbejde mellem arkæologerne i Innlandet fylkeskommune og Kulturhistorisk museum i Oslo. Det er fortællingen om de alpine højfjeldes kulturhistorie. Om rige jagtmarker 2.000 meter over havets overflade, hvor jægerens udstyr er blevet bevaret i isen. Om glemte bjergpas, hvor jernalderbefolkningen rejste over is og sne med hele familien, deres ejendele og husdyr. Det er fortællingen om alle de overraskelser, som isen rummer, alle de nye ting vi har lært om forhistorien, og alle de fund vi stadig ikke forstår.
14.45 – 15.00	Årsmødet Strategisk forum – en ny tradition i dansk arkæologi <i>Jesper Hansen (Museum Odense)</i>
	Strategisk årsmøde er tænkt som et permanent mødeforum, hvor perspektiver og tanker for det faglige arbejde kan udvikles på tværs af hele landet og med repræsentanter fra alle de udgravende museer. Det er intentionen med dette tiltag at styrke brugen og afkastet af såvel de nationale som de lokale arkæologiske strategier, der bl.a. knytter sig til den bygherrefinansierede arkæologi i Danmark. Som udgangspunkt vil strategiske indsatser i forhold til undersøgelsesaktiviteten være i fokus, men det vil naturligt også kunne drøftes

15.00 – 15.15	<p>at bringe sager/synspunkter videre til fx ODMs Arkæologiske Gruppe eller til Det Arkæologiske Udvalg nedsat af SLKS.</p> <p>Strategisk årsmøde er altså tænkt som et bredt forankret supplement til disse fora, med et målrettet fagstrategisk fokus, der især ser på muligheder ved tværgående indsatser for prøvetagning osv. der gennembrøder de uhensigtsmæssige begrænsninger, som de fysiske ansvarsområdesgrænser utilsigtet kan medføre.</p> <p>Forskningscharter <i>Mads Runge (Museum Odense)</i></p> <p>ODMs Arkæologiske Gruppe har over en årrække arbejdet med det såkaldte forskningscharter, og vi er nu så langt, at en endelig version kan udsendes efter sommerferien. Vi er ved at lægge en egentlig kommunikationsplan og et led her i er en præsentation på ODM-mødet.</p>
15.20 – 15.35	Eftermiddagskaffe
15.35 – 17.45	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Byarkæologi</p> <p>15.40 – 15.50</p> <p>A working-class community in mid-19th century Copenhagen – Interpretations of a large finds assemblage <i>Samuel Keenan (Københavns Museum)</i></p> <p>Archaeologists from the Museum of Copenhagen excavated 13 brick lined latrines from a backyard in the Nyboder area of central Copenhagen. Historical sources, as well as the archaeology, show that these latrines were put out of use and filled with household waste in the 1850s. From these latrines approximately two tonnes of finds material was collected.</p> <p>The finds included everything from cooking pots to Chinese porcelain, medicine bottles to stemmed glass ware. Along with the historical information, including census data, it is possible to use this material to gain a detailed picture of the material culture of a very specific group of Copenhageners in the mid-19th century. In addition to this, the abundance of material also lets us ask more detailed questions relating to ideas such as the varying modes of acquisition and usage patterns of different types of objects.</p> <p>15.55 – 16.05</p> <p>Affaldslag i Hillerød - rester fra de riges bord? <i>Christina Seehusen (Museum Nordsjælland)</i></p> <p>Museum Nordsjælland har fra juni til november 2021 udgravet over 3.000 m³ kulturlag fra nyere tid. Skriftlige kilders oplysninger om det udgravede område er særdeles sparsomme. Derfor har udgravningen af de fundrige kulturlag i høj grad bidraget til belysning af byens historie i 1500-1800-tallet og områdets relation til Frederiksborg Slot. Kulturlagene bestod af særdeles fundrige affaldslag med velbevaret organisk materiale. Bevaringsforholdene var fabelagtige. Træ, læder og dyreknogler blev fundet i hobetal. Metal-detektor anvendtes systematisk, hvilket resulterede i talrige fund af en næsten ukendt materialegruppe: Arbejdstegn fra Christian den 4.s tid samt et velbevaret signet og pragtvåben fra slutningen af 1500-tallet. Der kunne konstateres menneskeskabte nedgravninger af enorme dimensioner, samt et stenbygget bassin. Det omfangsrige materiale indeholder potentiale for en bred vifte af videre forskning, som vi ser frem til at drøfte med kolleger.</p>

16.10 – 16.20	<p>Tønder Havn <i>Anders Hartvig (Museum Sønderjylland - Arkæologi)</i></p> <p>I vinteren 2021 og 22 blev der ved Skibbrogade i Tønder fortaget omfattende kloakeringsarbejde. I forbindelse med kloakeringsarbejdet fortog Museum Sønderjylland udgravninger af de berørte områder. Ved udgravningen blev resterne af den i 1934 lukkede og nedlagte havn påtruffet. Det vidste sig at store dele af havnen var pillet ned, men den østlige havnekaj stod bevaret i cirka to meters højde. En granitsten i kajen bar årstallene 1878 og 1761, hvilket må være årstal for renoveringer af havnen. De skriftlige kilder fortæller at havnen blev anlagt i starten af 1600-tallet. Udgravningen viste, at området hvor havnen anlagdes i middelalderen var et lavtliggende område, der lå mellem byen og Tønderhus. Engang i løbet af 1500-tallet påbegyndes en massiv opfyldning, hvor der påkøres jord/affald, samt nedrammes pæle i område. I den påkørte jord, blev der fundet store mængder keramik, læder og dyreknogler. Efter opfyldning blev havnen anlagt.</p>
16.25 – 16.35	<p>Terrorbombardementet af havnekvarteret i Aarhus i juli 1659 <i>Hans Skov (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Et byggeprojekt affødte en større udgravning i det gamle åhavnskvarter syd for åen i Aarhus i 2021. Et 1600-tals bindingsværkshus med en kælder fra renæssance måtte desværre lade livet pga. byggeprojektet. Huset kunne dendrodateres til at være opført omkring 1660 kort efter at svenskerne lagde havnekvarteret øde med et terrorbombardement. Øst for bindingsværkshuset ned mod kysten blev et mægtigt pakhuis med en brolagt kælder på over 100 m2 udgravet. Pakhuset led samme skæbne som bindingsværkshusets forgænger i 1659, men blev aldrig genopbygget. Pakhuskælderen blev i forbindelse med oprydningen efter bombardementet opfyldt med ødelagt indbo, tagsten, rudeglas og brokker. Meget store mængder keramik og ovenkakler var blandt de genstande der endte i kælderen. Øltappehaner og en håndfuld mønter var også blandt fundene. Kælderen var en tidslomme fra 1659. Fire brønde blev udgravet. Den ældste, der var 6,65 m dyb, blev tilkastet i 1659.</p>
16.40 – 16.50	<p>Udgravningen i Perlegade og Sønderborgs historie i middelalderen <i>Christina Berg (Museum Sønderjylland - Arkæologi)</i></p> <p>Sønderborgs tidligste historie har længe været omgærdet af usikkerhed, og bortset fra Sønderborg Slot, er byens udseende og udvikling i middelalderen stadig dårligt belyst. Dette skyldes bl.a. sparsomme skriftlige efterretninger og få spredte arkæologiske undersøgelser foretaget i byen. I foråret 2021 blev den første større udgravning i Sønderborgs middelalderlige bykerne udført. Udgravningen blev fortaget på adressen Perlegade 21. I februar 2020 nedbrændte bygningerne på grunden, og vedrørende brandtomten var der tale om et klassicistisk grundmuret forhus fra starten af 1800-tallet samt et to-etagers bindingsværk gavlnus fra sidste del af 1500-tallet. De arkæologiske levn afslørede, at der havde været bygget på grunden fra 1300-tallet og frem til nu. I oplægget vil resultaterne om Perlegade 21 blive præsenteret og der vil trækkes tråde til, hvorledes disse kan bidrage med vigtige brikker til Sønderborgs historie i middelalderen.</p>
16.55 – 17.05	<p>Tykke kulturlag på Thors Bakke <i>Thomas Guntzelnick Poulsen (Museum Østjylland)</i></p> <p>Museum Østjylland har i foråret 2022 undersøgt et område på Thors Bakke umiddelbart nord for det middelalderlige Randers. I området blev registreret kulturlag på mellem 1,5 og 2 meter tykkelse over et område på omkring 400m². Kulturlagene består i langt overvejende grad af opfyldt deponeret i tidsrummet 1200-1400. Der er kun fundet ganske få spor efter bebyggelse i området, så undersøgelsen har primært fokuseret på sampling af materiale fra kulturlagene. Dette er foregået i et prædefineret grit med solde prøver</p>

17.10 – 17.20	<p>ned igennem laget. Herudover er deres gået systematisk med metaldetektor under hele afrømningen. Fokus har således været på den materielle kultur, hvilket ligger i tråd med den nationale strategi.</p> <p>Klostergade 16 - Kirkegård, bolværk og landindvinding. <i>Peter Kahr Jørgensen (Museum Sønderjylland - Arkæologi)</i></p> <p>I vinteren 2019/2020 afslørede en udgravning i middelalderens Kolding dele af det nu forsvundne Franciskanerklosters kirkegård. Syd for kirkegården løb Kolding Å og der blev ved udgravningen fundet store områder med tidligere vådbundsmateriale. I kanten af disse områder har man først lavet en bolværkskonstruktion med slusesystemer og senere startet en landindvindingsproces ved at fylde simple parcelkonstruktioner med udsmid fra dyrehold, slagtning og ituslået husgeråd.</p> <p>Nyerhvervede svar på dendrokronologiske prøver taget fra den store mængde tømmer giver nu et lille indblik i udviklingen af Kolding fra middelalderen og ind i renæssancen. Her ser vi hvordan landskabet forsøges ændret fra da klosteret var i brug indtil 1529, til Kolding vokser ud over landskabets naturgivne begrænsninger og begynder at manipulere med de store vådområder.</p>
17.25 – 17.35	<p>Nørregade 6 - renovering af et bindingsværkshus <i>Lars Pagh (Museum Horsens)</i></p> <p>Nørregade i Horsens er anlagt i 1300-tallet og i dag bebygget med historiske huse fra især 17- og 1800-tallet. Nørregade 6 er et bindingsværkshus med højstolpekonstruktion og formentlig gadens ældste bevarede hus. Antagelsen har været, at det var fra o. år 1600 – måske endda fra anden halvdel af 1500-tallet. Det har desværre også i mange år været i utrolig dårlig stand grænsende til det faldefærdige. For 10 år siden foretog Horsens Museum en delvis opmåling af huset, men netop som vi var ved at opgive tanken om, at det kunne bevares, kom et renoveringsprojekt i stand ved en privat bygherre.</p> <p>Indlægget vil handle om husets historie og konstruktion, om renoveringen, om dendrodatering – og om arkæologiske undersøgelser i jorden. Soklen skulle understøbes og det gav et kig til gulvlag og ovnkonstruktioner fra mindst to forgængere til det stående hus. Dateringen rækker tilbage i middelalderen, formentlig 1400-tallet.</p>
17.45 – 18.45	ODM Nyt og netværk i plenum
19.15	Middag
Tirsdag 15. november 2022	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Aktuelt museumspolitisk indlæg v/ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe

10.30 – 12.00	Orientering i de faglige grupper:
10.30 – 10.40	<p>Status og fremtid for den befolkningsbaserede middelalderforskning i Danmark <i>Jesper Lier Boldsen & Dorthe Danguard Pedersen (ADBOU, Retsmedicinsk Institut, Syddansk Universitet, Nationalmuseet)</i></p> <p>Forskning i den danske middelalderbefolkning blev påbegyndt fra slutningen af 1970'erne, hvor skeletmateriale fra store og stadig mere systematiserede kirkegårdsudgravninger muliggjorde befolkningsbaserede analyser. Dødelighedsmønstre på landet og i byerne blev belyst, og de epidemiologien bag infektionssygdommene spedalskhed og tuberkulose blev kortlagt. Senest har man gennem naturvidenskabelige analyser fået indblik i omfanget og betydningen af migration. De seneste år er der rettet større fokus på tværfagligheden mellem naturvidenskab, antropologi og arkæologi. Det er i det tværfaglige felt, at man forhåbentlig fremadrettet vil se projekter, hvor man ikke kun arbejder parallelt om forskellige forskningsspørgsmål, men arbejder tæt sammen om at belyse fælles forskningsspørgsmål. Dermed kan fokus flyttes mod mere detaljerede indsigter i befolkningen, og man begynder at kunne forklare og forstå de resultater, der er opnået gennem tidligere studier. I foredraget gives en oversigt over hvad vi ved om middelalderbefolkningen og hvilke perspektiver, der er for at forklare årsagerne bag.</p>
10.45 – 10.55	<p>De døde i tugthuset <i>Tim Slumstrup Aunkilde (københavns Museum)</i></p> <p>Traceudgravningen gennem Tugt- og Børnehusets kirkegård, beliggende under Hollænderdybet på Amager, har givet indsigt i livet bag murene i landets første tugthus. Et liv der foruden kummerlige forhold og føde der ikke var mennesker værdig, også indebar daglig forgiftning gennem arbejdet. Undersøgelsen bød både på variationer i begravelsesskik, og indikerede væsentlige forskelle på begravelsesomhu og status blandt de gravlagte. Ved sammenholdning af de arkæologiske fund og de historiske kilder er vi kommet noget nærmere på hvem, der blev begravet på den også kaldte Slavekirkegård, og hvem der blev forskånet den ydmygelse. Mens der kan nuanceres over tidens samfundsskifte i forholdet til straf, forbedring og værdien af det enkelte menneske. Tugthuset eksisterede fra sidst 18. århundrede til midt 19. århundrede, og udgravningen blev udført i foråret 2022.</p>
11.00 – 11.10	<p>World War II deaths - Museumsloven, gravfred, or something completely different? <i>Senja Weise (ADBOU, Syddansk Universitet)</i></p> <p>In August 2021 Project Recover, an US American nonprofit organization dedicated to locating MIA service members and the diving service of the Royal Danish Navy searched for the wrecks of two American B-24 bombers that crashed into Storebælt south of Langeland during WW2. The aim of these kind of missions is to bring closure to the families of missing soldiers, therefore anthropological identification is carried out by the Defense POW/MIA Accounting Agency (DPAA) on Hawaii. When human remains were found during the survey, some interesting questions arose: Which authority can make decisions about foreign human remains from recent time periods? Do war graves belong under Slots- og Kulturstyrelsen? How much supervision by Danish archaeologists and anthropologists is needed? Danish waters are rich in finds of human bones from different time periods, so how can we avoid Danish remains being taken away as 'by-catch'?</p>

11.15 – 11.25	<p>Nyt om tidlig ølbrygning i Danmark <i>Peter Mose Jensen & Mads Bakken Thastrup (Moesgaard Museum)</i></p> <p>Både historiske kilder såvel som arkæobotaniske fund har indtil for nyligt fokuseret på, hvordan forhistorisk og historisk ølproduktion har været baseret på byg, samt at øllet indtil omkring 1300-tallet og fremad i tid, hvor humleøl vinder frem, især var tilsat pors. Dette billede er imidlertid blevet nuanceret i de senere år gennem en række nye arkæobotaniske fund.</p> <p>Et antal planteanalyser fra middelalderen tyder således nu på, at havre også blev anvendt som ølkorn, og ganske nye arkæobotaniske analyser fra den tidlige handelsplads i Ribe har kastet nyt lys over fremstillingen af humleøl allerede i det tidlige 700-tal. Endelig tyder et nyligt undersøgt plantefund fra to tidlig middelalderlige grubehuse nær Herning på, at også lyngblomster på dette tidspunkt kan have indgået i ølproduktionen. Indlægget vil bestå af en kort præsentation samt diskussion af disse spændende nye fund.</p>
11.30 – 11.40	<p>Nyt om et til dels ukendt voldsted i Hammerum <i>Kathrine Knudsen Møller (Museum Midtjylland)</i></p> <p>I efteråret 2021 foretog Museum Midtjylland en større forundersøgelse syd for Hammerum, hvor der fandtes spor efter et højmiddelalderligt voldsted. Anlægget kendtes i forvejen fra luftfotos, samt rapport udført af C.M. Smidt i 1919. Fæstningsværket har bestået af en rektangulær voldgrav og borgbanke. Undersøgelsen har vist at voldstedet har haft to faser, hvoraf den første er brændt. På indersiden af den nordlige voldgrav fandtes en palisade bestående af mindst 14 svære stolper, hvoraf fem er blevet dendrokronologisk dateret, herunder en med fældning ca. år 1280. Stolperne var forkullede i toppen og må derfor tilhøre første fase. Et udjævningslag samt stenlægning tilhører en sekundær fase, og vidner om at anlægget efterfølgende delvist er blevet genopbygget. Intensionen er nu, fra såvel museum som bygherre, at stedet in situ bevares, således at det i fremtiden kan tilgås til yderligere arkæologiske undersøgelser.</p>
11.45 – 11.55	<p>Sømilitære specialstyrker i vikingetiden og højmiddelalderen <i>Morten Ravn (Vikingskibsmuseet i Roskilde)</i></p> <p>Vores højt anerkendte og respekterede specialstyrker fra frømands- og jægerkorpset har rødder langt tilbage – mindst til vikingetiden. Ny forskning viser, at vikingetidens og højmiddelalderens danske elite enheder foretog nålestiksoperationer i små både. Krigerne udførte rekognosceringstogter forud for store flådeoperationer, og de foretog natlige sabotageaktioner og kidnapninger. Gennem udsagn fra <i>Gesta Danorum</i> og erfaringer fra eksperimentalarkæologiske forsøg vil hidtil ukendte sider af vikingetidens og højmiddelalderens spektakulære militære operationer blive fremlagt og drøftet.</p>
12.00 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.00 – 13.30	Marked (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.30 – 15.15	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Nye undersøgelser af Holme Klosterkirkes bygningshistorie <i>Pia K. Lindholt (Nationalmuseet)</i></p> <p>Cistercienserne havde i middelalderen et enkelt, fynsk kloster, nemlig Holme Kloster på Sydfoyn ved hovedvejen mellem Fåborg og Nyborg. Klosterkomplekset omtales ofte som det bedst bevarede cistercienserkloster i Danmark, og i forbindelse med <i>Danmarks Kirkers</i> beskrivelse af kirken er der udført nye undersøgelser af bygningen. Siden Vilh.</p>

13.45 – 13.55	<p>Lorenzen og Ch. Christensens store klosterundersøgelser i 1930'erne er bygningen kun undersøgt o. 1990, hvis resultater kun delvist har været publiceret. En gennemgang af materialet har bl.a. ført til en revidering af kirkens faseinddeling. Klosterets grundlæggelse er efter traditionen sat til 1172, men den nuværende kirkes opførelse blev først påbegyndt 1225-50, så stod der en midlertidig kirkebygning inden? Kirkens middelalderlige byggeproces falder i seks faser, og gennem perioden ændrede arkitekturen sig markant. Ved middelalderens slutning var bygningen kun en skygge af den planlagte basilika med korsarme og kapeller.</p> <p>Valfart til Hellig Legemskilde i Vorbasse, undersøgelser sommer 2022 <i>Mette Højmark Søvsø og Morten Søvsø (Sydvestjyske Museer)</i></p> <p>Valfart til Helligkilden ved Vorbasse kirke samt et kildemarked på Hellig Legens dag omtales første gang i præsteindberetningen til Ole Worm i 1638. Kirken, i udgangspunktet en beskeden bygning, gennemgik en større ombygning i 1500-tallet. Her forhøjedes murkronen over kor og skib, og et vestparti med korsarme og tårn blev tilføjet. En oplagt forklaring er, at det er valfarten som på dette tidspunkt har udgjort det økonomiske grundlag for byggeriet. Ved to ældre undersøgelser er lokaliseret en stenkrans, der måske angiver kildens placering. Efter indhentning af tilladelser fra Stiftet samt Nationalmuseet foretog Sydvestjyske Museer i juni 2022 ved hjælp af midler rejst af Vorbasse lokalhistoriske arkiv en udgravning på stedet. Formålet var at afgrænse kildeområdet og forsøge at sikre materiale til datering/og eller naturvidenskabelige undersøgelser med henblik på at kaste lys over hvor længe valfarten kan spores tilbage arkæologisk.</p>
14.00 – 14.10	<p>Klitgaarden. En sandflugtsdækket renæssancegård fra Vendsyssel <i>Lars Ole Hasager Kirk & Morten Larsen (Vendsyssel Historiske Museum & Nationalmuseet)</i></p> <p>I sommeren 2021 foretog Vendsyssel Historiske Museum en undersøgelse af en erosionstruet lokalitet nær Nr. Lyngby i Vendsyssel. En lokal detektorfører havde på en vandretur i den yderste klitrække iagttaget spor af en ældre hustomt, der var blæst frem af sandet. Efter en hastig besigtigelse og efterfølgende udgravning finansieret af SLKS' pulje til dyrknings- og erosionstruede fortidsminder blev det klart, at der var tale om to bygninger tilhørende en gårdstomt fra renæssancen. Komplekset bestod af flere faser med bevarede vægge, ildsteder og gulvlag. På baggrund af undersøgelsens resultater er der grund til at formode, at gården repræsenterer en rest af den bebyggelse, som i 1680'erne blev opgivet som følge af sandflugten. I indlægget fremlægges undersøgelsens fund, der perspektiveres til ældre, lignende fund i Vendsyssel med henblik på at belyse regionens bebyggelsesmønster på overgangen mellem middelalder og nyere tid.</p>
14.15 – 14.25	<p>Ryegaard - skattefund og nye udgravninger ved den middelalderlige stormandsgård <i>Jesper Langkilde (ROMU)</i></p> <p>På marken umiddelbart vest for Rye kirke i Hornsherred udgravede Roskilde Museum i 1988-89 levn af den middelalderlige forgænger til den nuværende Ryegaard. Bygningslevnene omfattede rester af en tidlig middelalderlig frådstensbygning samt flere senere bygninger. Fra skriftlige kilder fra 1573 ved vi, at den gamle middelalderlige stormandsgård blev flyttet ca. 500 m mod vest, hvor en ny herregård blev anlagt på stedet, hvor Ryegaard ligger i dag. I december 2020 blev der gjort et skattefund fra senmiddelalderen med metaldetektor på marken ca. 30 m vest for det gamle udgravningsfelt fra 1980'erne. Skattefundet omfattede over 80 formentlig skrottede genstande af bronze, sølv og guld. Prøvegravning omkring fundstedet ledte til udgravninger i 2021 og 2022 på bevillinger fra puljen til dyrkningstruede lokaliteter af en senmiddelalderlig økonomibygning tilhørende stormandsgården, som derfor må opfattes</p>

14.30 – 14.40	<p>som større end hidtil antaget. I indlægget vil skattefund og udgravningsresultater vil blive præsenteret.</p> <p>Høgholt – en forsvunden torp bebyggelse <i>Kasper Terp Høgsberg (VejleMuseerne)</i></p> <p>Gennem de sidste par år har VejleMuseerne udgravet en middelalderlig landbebyggelse fra 1000- til 1400-tallet, der strækker sig over ca. 3 hektar. Bebyggelsen, kendt fra skriftlige kilder som Høgholt, var forholdsvis velafgrænset af en kombination af naturlige vådområder og toftegrøfter og kan med relativ sikkerhed siges at være afdækket i sin helhed. Pladsen har budt på flere overraskelser bl.a. en smedje og resterne af et syldstenshus med bevarede gulvlag. Foruden landsbyen er der 400 m derfra fundet en enkeltliggende gård der er dateret til samme periode og hen over sommeren (2022) er yderligere en lokalitet med en enkeltliggende gård undersøgt, kun 600 m derfra. Høgholt giver således et interessant indblik i en middelalder torps udvikling fra dens opståen under den agrare ekspansion til dens undergang i kølvandet på et århundrede med pest og borgerkrig.</p>
14.45 – 14.55	<p>Julianelund: En velbevaret smedje fra 1300-tallet. <i>Esben Klinker Hansen (VejleMuseerne)</i></p> <p>Ved udgravningen af middelalderlig landbebyggelse ved Julianelund nord for Vejle, fremkom velbevarede spor af en smedje, der efterfølgende er ¹⁴C AMS dateret til 1302-1405. Smedjen var en velbevaret, stolpebygget huskonstruktion på mindst 7 meters bredde samt mindst 14 meters længde. I husets stolpehuller samt i nogle markante trækulholdige aktivitetslag var et markant indhold af smedeskæl. Aktivitetslagene kunne ses i selve smedjen, men aktiviteten strakte sig desuden mod nord og ud mod en skelgrøft, hvor der er fundet et antal plankonvekse esseslagger. Hertil er der fundet et lille udvalg af dagligdags jerngenstande, som kan være lokale produkter fra smedjen. Museet har gennemført en arkæometallurgisk undersøgelse til belysning af materialer og processer i smedjen.</p>
15.00 – 15.10	<p>To bronzestøbeovne fra middelalderen-samme type ovn; men to anvendelser <i>Amanda Pii Jæger (Heimdal-archaeometry)</i></p> <p>To forskellige fund fra henholdsvis Køge og Tyrsted ved Horsens omfattede rester af en teglbygget ovn, som havde været anvendt til støbning af bronze. Begge ovne var af samme type: den såkaldte Theophilus ovn, hvor metallet smeltes direkte i ovnsakten, og tappes ud af en åbning og ned i formen, som står i en grube ved siden af. Men de havde alligevel været anvendt til forskellige formål. Analyser af metalrester i ovnvægge og rester af støbeforme, viste således at ovnen ved Tyrsted havde været brugt ved klokkestøbning, mens ovnen i Køge havde været brugt ved støbning af andre større genstande. Der kan være tale om gryder, mortere eller større kirkeinventar som alterstager eller døbefonte. Kobberlegeringen er sandsynligvis kommet som et biprodukt fra sølvudvindingen i Centraleuropa.</p> <p>Kort Evaluering</p>
15.15 – 15.30	Eftermiddagskaffe

15.30 – 16.30	<p>Orientering i de faglige grupper: Metode - fælles session med Forhistorisk Arkæologi</p>
15.30 – 15.45	<p>E-RIHS - European Research Infrastructure for Heritage Science <i>Matthew James Collins (EHRIS.dk)</i></p> <p>E-RIHS understøtter forskning i tolkning, bevaring, dokumentation og forvaltning af kulturarv. E-RIHS søger at levere adgang til ekspertise, data og teknologier til undersøgelsen og bevaringen af håndgribelig kultur- og naturarv, ved at integrere verdensførende europæiske forskningsfaciliteter og understøtte det europæiske og globale kulturarvsvidenskabelige fællesskab.</p> <p>Over de næste fem år udbygges samarbejdet mellem museer, konservatorer, arkæologer og naturvidenskabsfolk, hvilket vil bidrage med relevante og banebrydende innovationer til undersøgelser og bevaring af dansk kulturarv.</p> <p>Dette gøres gennem etableringen af stærkere forskningsfaciliteter til analyse af forhistoriske lipider; opbygningen af et nyt samarbejde samt nye faciliteter mellem GLOBE, KU og GEUS; forbedring af udbuddet af redskaber til tekstilanalyse og eksperimentelarkæologi på det nye TexLab, Center for Tekstilforskning, SAXO, KU samt gennem understøttelsen af sommerskoler og vinterworkshops for at øge kommunikationen mellem arkæologer, konservatorer og kulturarvsforskere.</p> <p>På mødet vil vi fortælle mere om samarbejdet samt mulighederne indenfor dansk kulturarvsforskning.</p>
15.45 – 16.00	<p>Digital infrastruktur til arkæologisk feltregistrering <i>Peter Jensen Maring og Laurits Borberg (Moesgaard Museum)</i></p> <p>I de seneste år har (FOSS) Free Open Source Software i stigende grad indfundet sig i dansk arkæologisk praksis. Bl.a. QGIS kan fremhæves som et attraktivt alternativ til MapInfo, og anvendes i stigende grad på de arkæologiske museer.</p> <p>På Moesgaard Museum har vi benyttet muligheden for at gentænke den digitale udgravning, og som led i en større digital satsning udvikler og tester vi værktøjer til digital feltregistrering. Dette omfatter udviklingen af plugins til QGIS og en skræddersyet feltregistrerings-app til mobiltelefon og tablet med direkte opkobling til GIS-servere.</p> <p>Udover mange praktiske fordele, opbygges en platform til direkte og dynamisk tilgængeliggørelse af udgravningsdata; 3D-modeller, remote sensing data og historiske kort. Løsningen bidrager således til at bringe udgravningsdata i spil; både i arkæologisk forskning, forvaltning og formidling.</p> <p>Dette indlæg vil skitsere den tekniske og metodiske baggrund for de løsninger, vi arbejder med, samt dele praktiske erfaringer fra anvendelsen i en række arkæologiske udgravninger.</p>
16.00 – 16.10	<p>Er det umagen værd? <i>Per Ethelberg (Museum Sønderjylland - Arkæologi)</i></p> <p>I de senere år har den arkæologiske hverdag i stigende grad været præget af smalle tracéer til solfangeranlæg, spildevandsledninger, vandledninger, el-kabler, højspændingsmaster mm. Det er alt sammen indgreb, som berører et begrænset anlægsområde, hvor man sjældent får styr på helheden. I mit indlæg vil jeg præsentere en række fund, som viser, at selv smalle tracéer kan rumme viden af kulturhistorisk betydning.</p>
16.10 – 16.20	<p>De dødes ejendele- om systematisk analyse af gravfund <i>Arne Jouttijärvi (Heimdal-archaeometry)</i></p> <p>I øjeblikket bliver der foretaget systematiske analyser af materiale fra flere gravpladser, og enkelte særligt markante grave. Heriblandt Nørre sandegård på Bornholm, Vindinge</p>

16.20 – 16.30	<p>og Lundbjerggård ved Roskilde og Landevejen 9 i Vestsjælland. Da en meget stor andel af genstande fremstillet af jern, kobberlegeringer, sølv og guld samt glas her er blevet analyseret, har det været muligt at lave statistiske undersøgelser af de ofte flere hundrede kemiske analyser. Herved kan der identificeres forskelle og ligheder mellem teknikker og materialer, og desuden af den geografiske oprindelse af metaller og glas i de enkelte grave.</p> <p>De systematiske undersøgelser giver nye muligheder for tolkninger af forbindelser mellem de gravlagte, af den prestige og symbolik som kunne knyttes til brugen af specielle materialer og teknikker, og dermed nuancere fortolkningen af de gravlagtes status. Herudover kan analyserne også belyse den teknologiske kunnen og handelskontakter i det lokale samfund, samt udbredelsen af håndværkstraditioner.</p> <p>Spørgsmål fra salen... og tak for i år!</p>
16.30	Mødet slutter
Posters	<p>Mikromorfologi – det nye sort eller kejserens nye klæder? <i>Kirstine Haase (Museum Odense & UrbNet, AU), Mikael Manøe Bjerregaard (Museum Odense) & Søren Munch Kristiansen (GeoScience, AU)</i></p> <p>Med eksempler fra udgravninger af middelalderlige kulturlag i den centrale del af Odense diskuteres anvendelsen af mikromorfologiske analyser i arkæologien. Mikromorfologi er en naturvidenskabelig metode, hvor man laver tynde slib af kontekster fra jordlag, og under et mikroskop beskriver og fortolker den jord og de fund man kan se. Siden 2013 har Museum Odense, i samarbejde med eksperter i mikromorfologi, arbejdet med at anvende metoden for at blive klogere på dannelsesprocesserne bag den ofte komplekse stratigrafi, man støder på i byen. Vores erfaring er, at inddragelse af mikromorfologi i en bygherrebetalt udgravning kræver 1) præcise problemstillinger, 2) en meget omhyggelige prøvetagnings- og dokumentationspraksis, og 3) at der savnes sammenligningsgrundlag og erfaring fra lignende anlægstyper, for at man kan få et godt udbytte. I Odense har vi senest brugt mikromorfologien og kronologisk modellering til at argumentere for en bevidst tilførsel af ”affald” til et middelalderligt vejforløb (med det formål at øge vejens højde) samt til at argumentere for at et areal lå ubenyttet hen forud for opførelsen af Elendegildets hus i 1300-årene. Disse eksempler og udfordringerne omkring implementering af mikromorfologien i arkæologisk praksis vil blive præsenteret.</p> <p>Forskelle i dødeligheden på Viborgs middelalderlige kirkegårde. <i>Vicki Kristensen (ADBOU, SDU)</i></p> <p>Den store mængde af skeletmateriale, udgravet fra flere af Viborgs middelalderlige kirkegårde, er blevet undersøgt i det tværfaglige projekt, TheCityDwellers, der er støttet af Danmarks Frie Forskningsfond. En lille del af dette projekt, præsenteret her, er en sammenligning af overlevelseskurverne på seks af kirkegårdene for at undersøge om der er signifikant forskel sognene imellem. En samtidig datering af materialet er undersøgt og antaget for at kunne udelukke dette som årsagsfaktor for resultatet. 1058 individer, daterende fra omkring 1050 til 1529, kunne inddrages i studiet. Sammenligningen af kirkegårdene viser en signifikant forskel, hvilket bekræfter en selektiv begravelseskultur. Specielt tre af kirkegårdene skiller sig ud fra de andre. To med en dårligere overlevelse, og en enkelt kirkegård med en bedre overlevelse -særligt blandt ældre kvinder. Kædet sammen med flere undersøgelser kan resultatet være med til at beskrive mulige socioøkonomiske forskelle i middelalderens Viborg.</p> <p>Kirkearkæologi på Nationalmuseet i hele landet <i>Henriette Rensbro (Nationalmuseet)</i></p>

Kridtpiber, cannabis og et gammelt kondom - naturvidenskabelige analyser fra Christiansholm*Gerd Bindsbøl Ravnholt (Københavns Museums)*

Naturvidenskabelige prøver blev prioriteret højt under udgravningen på Christiansholm (Papiroen). Analyserne bidrog til at forstå hvordan opbygningen af den kunstige i ø foregik i slutningen af 1600-tallet. Det må have krævet enorme ressourcer i form af råmaterialer.

Prøvetagningsstrategien fokuserede på øens ældste opbygning og områdets tilstand før øen blev etableret. Der blev udtaget søjleprøver til sedimentanalyse og enkelte prøver blev screenet for mollusker. Insektanalyser kunne give indblik i nærmiljøet.

Bolværket omkring øen var omsat gentagende gange, og der blev udtaget 356 prøver til dendrokronologi. Strategien fokuserede på datering, proveniens, vedbestemmelse og evt. tegn på genbrug. Af de mange prøver blev 135 udvalgt til analyse. Kun 68 prøver kunne dateres.

Kridtpiberne blev som noget nyt analyseret for indhold af cannabis, med en metode der blev udviklet af Teknologisk Institut.

Herudover blev der udført materialebestemmelse bl.a. af et gammelt kondom, og udtaget boreprøver til eDNA-analyse. For sidstnævnte foreligger resultaterne endnu ikke.

Koordinatorer vedr. Kultur-, naturhistorisk og kunsthistorisk orienteringsmøde 2022 – Historisk Arkæologi**Anders Hartvig**

Museum Sønderjylland, Arkæologi Haderslev, Dalgade 7, 6100 Haderslev

Tlf.: 7452 7566

Mobil: 2460 7945

Mail: anha@museum-sonderjylland.dk

Henriette Rensbro

Nationalmuseet, DMR

Tlf.: 4120 6122

Mail: henriette.rensbro@natmus.dk

Kirstine Haase

Museum Odense, Overgade 48, 5000 Odense C

Tlf.: 3050 2311

Mail: kirha@odense.dk

Program for nyere tid	
Mandag den 14. november 2022	
10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	Orientering i de faglige grupper <i>Fælles session med Udstilling & Design og den Naturfaglige gruppe</i>
10:30 – 12:00	Battle: Publikum først? Moderator: Andreas Bonde, Seismonaut v. David Holt Olsen (Industrimuseet), Peer Henrik Hansen (Koldkrigsmuseet, Langeland) & Morten Teilmann-Jørgensen (Kongernes Jelling)
12:00 – 12:30	Debat i plenum.
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	Orientering i de faglige grupper Den svære fortælling og de farlige historier <i>Fælles session med Udstilling og Design</i>
13:30 – 14:00	Når historien bliver aktuel. Udstillingen RUS Vikinger i øst på Moesgaard Museum <i>Pauline Asingh, Moesgaard Museum</i> Det anspændte forhold mellem Ukraine og Rusland udfordrer fra starten arbejdet med udstillingen. Da Rusland invaderer Ukraine en måned efter åbningen, bliver den aktuel på en ny og dystre måde. Moesgaard står med et krigshærget lands kulturarv, og med en udstilling, hvis fortælling udfordrer Putin og hans begrundelse for krigen.
14:00 – 14:30	Krig på youtube <i>Anders Puck Nielsen</i> Militæranalytiker Anders Puck Nielsen, der bl.a. kendt for hans analyser af krigen i Ukraine på tv og i nyhederne, kommer og fortæller om sine erfaringer med at formidle om krig gennem podcasts og YouTube.
14.30 – 15:00	Russerne kommer <i>Jakob Seerup, Bornholms Museum</i> "Russerne Kommer!" var egentlig tænkt som en halv-ironisk koldkrigskliché som titel på Bornholms Museums særudstilling om de sovjetiske soldater på Bornholm i 1945-46. Men i stedet blev det en overskrift, som fik en ildevarslende klang i lyset af den

	russiske invasion af Ukraine i februar 2022. Museumsinspektør Jakob Seerup fortæller om udstillingen og skismaerne på et Bornholm, der har en helt særlig historie i forhold til Rusland. Det er en fortælling om fjendebilleder og historiebrug, der viser, at det der skete for 77 år siden, i høj grad er en faktor i den aktuelle russiske dagsorden.
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	<p>At arbejde med kolonihistorie – fortælling og samlinger <i>Christian Sune Pedersen, Nationalmuseet.</i></p> <p>Det danske folketing bevilgede i 2021 en mio. kr. til at nedsætte en kommission, der skulle arbejde med mulighederne for et nationalt kolonimuseum og hvorledes denne del af vores historie kunne formidles i hele landet. Kommissionens arbejde blev politisk stormomsust. I foråret 2022 forelå kommissionens rapport. Christian Sune Pedersen vil belyse kommissoriets arbejdsproces, den politiske diskussion der fulgte med samt fortælle om de scenarier arbejdet resulterede i.</p> <p><i>Dr. Martin Bellamy, Research & curatorial manager, Glasgow Museums and Collections.</i></p> <p>I Glasgow har kulturinstitutionerne slået sig sammen og skabt en fælles portal omhandlende kolonier og slaveri. Dr. Martin Bellamy vil fortælle om processen, hvordan Museer og kunsthaller har arbejdet med stoffet og hvordan de arbejder på en ny måde med deres samlinger. Se https://glasgowmuseumsslavery.co.uk/</p> <p><i>Karen Sivebæk Munk & Ida Maria Skielboe, Museum Vestsjælland</i></p> <p>Hvordan kan man arbejde med lokal kolonihistorie? Karen Sivebæk Munk og Ida Maria Skielboe fortæller om Museum Vestsjællands fokuserede arbejde med samlinger, skoletjeneste og uddannelsesinstitutioner.</p> <p>Diskussion i plenum</p>
17.45 – 18.45	ODM Nyt og netværk i plenum
19.15	Middag
Tirsdag den 15. november 2022	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Aktuelt museumspolitisk indlæg v/ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 - 12.00	<p>Forskningsprojekter ved museerne – OPEN CALL Hvad rør sig lige nu i forskningen på museerne? Både i den mere klassiske forskning og i den tværfaglige forskning. Hør om de nyeste forskningsprojekter indenfor Nyere Tid.</p>
10.30 – 10.45	<p>Indsamling og dokumentation af arbejdsfunktioner i forbindelse med lukning af minkerhvervet i Danmark. <i>v/ Lene Skodborg, Det Grønne Museum</i></p> <p>Det grønne Museum har indgået aftale med Kopenhagen Fur om at indsamle og dokumentere de vigtigste arbejdsfunktioner under lukningen af minkerhvervet i Danmark. Som det grønne nationale museum med bl.a. landbrugshistorie er det en central opgave at sikre viden og samlinger til forskning og formidling fremover. Den aktuelle opgave løber fra marts 2022 – oktober 2022 og består af en række delprojekter med undersøgelse af andelsforeningen Dansk Pelsdyravl, arbejdspladsdokumentation af</p>

10.45 – 11.00	<p>produktion dvs. skindsortering i forskellige kvaliteter og farver m.v., auktionshus med mange internationale kunder, indsamling af genstande fra produktion, auktionshus, forsøgsminkfarm og pelseri samt hjemtagelse af et virksomhedsmuseum om minkavl. Ved annonceringen af lukning af minkerhvervet i 2020 foretog Det grønne Museum desuden straks dokumentation af minkfarme, mens der stadig var levende mink og drift på farmene.</p> <p>Disse dokumentationsopgaver udmunder i en peerreviewet artikel til det videnskabelige årsskrift <i>Fabrik&Bolig</i> samt formidling i form af bl.a. vandrestillinger med nyindsamlede genstande. Dertil ligger undervisningsmateriale om minkavl m.v. tilgængeligt på museets hjemmeside. I oplægget fortælles om, hvordan der er arbejdet forskningsbaseret med en dokumentationsopgave, der er af national betydning og som har så vidtrækkende politiske perspektiver og konsekvenser.</p> <p>Dansk Landbrug, 1945-2020 <i>v/ Anne Bjerrekær, Det Grønne Museum</i></p> <p>Som nationalt museum for jagt, skov, landbrug og mad arbejder vi efter en strategi, hvor overskriften er "Det handler om mennesker". Og netop indenfor det danske landbrug er der i denne periode sket helt enorme omvæltninger, der både har haft konsekvenser for landbrugets familier - og for biodiversitet, klima og fødevarerproduktion. Derfor har museet de sidste år været tovholder på et forskningsprojekt om landbrugshistorien, der har involveret både egne og eksterne forskere. 11 i alt (!). Resultaterne udkommer som bog på Gads Forlag i slutningen af året, og anvendes i museets kommende basisudstilling.</p>
11.00 – 11.15	<p>Nye øjne på museet – religionsperspektiver og kulturhistoriske museer <i>v/ Martin Brandt Djupdræt, overinspektør, Den Gamle By og Marie Vejrup Nielsen, lektor, Aarhus Universitet</i></p> <p>Vi vil gerne fortælle om hvordan og hvorfor museerne kan inddrage religionsperspektivet i deres arbejde. Museerne har et særligt potentiale for at bidrage til samfundets forståelse af religion som en del af dansk kulturhistorie og hvad der er på spil i samfundet i dag. Oplægget er baseret på projektet "Religion – Levende Kulturarv", støttet af Velux Fondens museumspulje. Projektet har udviklet redskaber til, hvordan danske kulturhistoriske museer kan aktivere et religionsperspektiv i deres arbejde.</p>
11.15 – 11.30	<p>Historisk udredning om vilkårene for anbragte på særforborgens institutioner 1933-1980 <i>v/ Sarah Smed, Danmarks Forsorgsmuseum</i></p> <p>Social- og Ældreministeriet offentliggjorde i 2020 opdraget for en historisk udredning vedrørende børn, unge og voksne anbragt i særforborgens institutioner 1933-1980. Danmarks Forsorgsmuseum i Svendborg fik opgaven med at forestå undersøgelsen. Den blev foretaget af en udredningsgruppe bestående af: professor ved Syddansk Universitet Klaus Petersen, museumsleder ved Danmarks Forsorgsmuseum Sarah Smed, seniorforsker ved Rigsarkivet Mette Seidelin, professor ved Aalborg Universitet Poul Duedahl samt forsker Annemarie Borregaard.</p> <p>Undersøgelsen behandler den såkaldte særforborg fra dens etablering med Socialreformen i 1933 og frem til dens udlægning til amtskommuner og kommuner i 1980. Særforborgen omfattede blinde og svagtseende, døve og hørehæmmede, epileptikere, talemiddelle, vanføre og åndssvage. Der er tale om en bredt anlagt undersøgelse af særforborgens udvikling i perioden 1933-1980 med et særligt fokus på svigt og overgreb samt på de generelle forhold på særforborgens institutioner, livsforholdene for de anbragte under deres ophold på institutionerne, kortlægning af målgrupperne for særforborgens virke, statens tilsynsforpligtigelse og praksis. Der er også en "en afdækning af de oplevelser, traumer og sekundære traumer og dermed</p>

	<p>konsekvenser for de berørte børn, unge og voksne. Herunder også konsekvenser for de berørte af de fysiske indgreb, som blev udøvet inden for rammerne af datidens lovgivning.”</p> <p>Forskergruppen har gennem to år gennemgået et meget omfattende historisk kildemateriale og interviewet en lang række tidlige anbragte, ansatte og pårørende. Undersøgelsen dokumenterer et stort omfang af eksempler på overgreb og svigt, som mange anbragte blev udsat for. F.eks. vold, seksuelle overgreb og unødigt brug af magt. Social- og Ældreministeriet studerer nu den historiske udredning nøje, før det besluttet hvad der videre skal ske. Det er en politisk beslutning, om de nulevende ofre for overgrebene skal have en undskyldning.</p> <p>Når man har flere spørgsmål end svar – om formidling af ufærdig forskning <i>v/ Adam Benchard, Medicinsk Museion</i></p>
11.30 – 11.45	<p>På Medicinsk Museion arbejder vi tæt sammen med biomedicinske forskere, og forsøger både at forstå, kontekstualisere og bringe deres forskning ud til et bredere publikum og til en bredere diskussion. Men lige så vigtig som biomedicinsk grundforskning er, så er den ofte også præget af, at have betydeligt flere spørgsmål end svar at give til publikum. Med udgangspunkt i udstillings- og forskningsprojektet Verden er i dig, vil jeg fortælle om vores forskning i og eksperimenter med forskningsformidling.</p> <p>Spørgsmål og debat</p>
11.45 – 12.00	
12.00 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.00 – 13.30	Marked (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.30 – 15.00	<p>Køn på museerne Hvordan kan museerne arbejde med køn? Både i udstillinger, debatter, undervisning og meget mere?</p>
13.30 – 14.00	<p>Hvordan kan museerne arbejde med køn? <i>v. Julie Rokkjær Birch, direktør KØN</i></p> <p>På museet KØN er det visionen at være førende dialogskaber om kønnets betydning og skabe indsigt, engagere de besøgende og styrke viljen til et ligestillet samfund. Museumsdirektør Julie Rokkjær Birch vil med udgangspunkt i museets virke tale om museers potentialer såvel som faldgruber i forhold til at arbejde med køn som parameter - både når det gælder det formidlede indhold, publikumssammensætning og organisationsopbygning.</p>
14.00 – 14.30	<p>Køn på (kunst)museerne <i>v/Anne-Mette Villumsen, direktør Ribe Kunstmuseum</i></p> <p>Anne-Mette Villumsen, museumsdirektør på Ribe Kunstmuseum og tidligere bestyrelsesmedlem i ODM, stod for den undersøgelse af repræsentation af kvinder på kunstmuseerne, som ODM lavede i 2019. På baggrund af de resultater, som undersøgelsen viste, har Kulturministeren for nyligt meldt ud, at hun ønsker at sætte fokus på kønsbalancen i kunstmuseers indkøb. Derfor gennemfører Slots- og</p>

14.30 – 15.00	<p>Kulturstyrelsen i efteråret 2022 en spørgeskemaundersøgelse blandt de statslige og statsanerkendte museer med henblik på at kortlægge kønnene på kunstnerne bag de kunstværker, som museerne har indkøbt mellem 2017 og 2021. Herudover vil Kulturministeriets Forskningsudvalg i løbet af efteråret 2022 igangsætte et strategiarbejde, som skal fremme den kønslige balance på forskningsområdet under Kulturministeriet. Fokus på kønsbalancen har således ikke kun betydning for kunstmuseernes indsamling, men også for museernes forskning. Hvilke andre områder kunne og burde museerne se nærmere på, hvis vi skal have en mere balanceret fordeling af kønnene på museerne?</p> <p>Køn på Teknisk Museum <i>v/ Jacob Thorek Jensen, Teknisk Museum</i></p> <p>Hvordan kan vi – eller skal vi overhovedet – transformere et museum som Danmarks Tekniske Museum, der traditionelt har haft en overvægt af mandlige brugere (blandt meget få museer i Danmark), til også at være relevant og attraktivt for kvindelige brugere? Og hvordan er det muligt at udstille fortidens oversete og glemte kvinder, som har gjort store opdagelser indenfor naturvidenskaben eller udviklet teknologier, som vi ikke kan forestille os at være foruden i dag, når museets samlinger ikke rummer genstande, når repræsenterer deres historier? I indlægget præsenteres udfordringer og potentialer ved at anlægge et nyt syn på museets samlinger og indsamling samt opfattelse af, hvem museet er til for.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
<p>15.15 – 16.20</p> <p>15.15 – 15.35</p> <p>15.35 – 15.55</p>	<p>Strategier for at passe på bygningskulturen efter 1945</p> <p>De fredede bygninger skal fortælle Danmarks historie – Ny strategi for en temastyret og repræsentativ bygningsfredning <i>v/ Jens Toftgaard, Museum Odense og Det særlige Bygningsnævn</i></p> <p>Herregårde, vindmøller og bindingsværksgårde er der mange af på fredningslisten, men til gengæld er der langt mellem fredede bygninger fra 1900-tallet og især efter 1945. Det moderne Danmarks historie og arkitektur skal også på bygningsfredningslisten. Det er en stor opgave at udvælge det vigtigste i den periodes enorme bygningsmasse. Det Særlige Bygningssyn, et råd af kulturhistorikere og arkitekter som rådgiver Slots- og Kulturstyrelsen, har derfor udarbejdet en strategi for fredningsområdet. Strategien sætter fuld fokus på byggeriet efter 1945 og tegner vejen for en mere inkluderende tilgang, der afspejler bredden i den periodes danske byggeri. Og ikke mindst forholder sig til nogle hovedtemaer eller kernefortællinger om dansk samfundsudvikling efter 1945, så de fredede bygninger tilsammen kommer til at fortælle Danmarks historie i dens bredde. Et af værktøjerne til at få en mere repræsentativ liste – både emnemæssigt og geografisk – er systematiske undersøgelser af temaer som boligforeninger, parcelhuse, betonsiloer etc., ligesom det er vigtigt med en bredere formidling af bygningskulturarven. Med den store viden om ansvarsområdet og nære publikumskontakt kan museerne spille en væsentlig rolle i denne proces.</p> <p>Ejerskab som bevaringsstrategi <i>v/ Anne Mette Rahbæk, udviklingschef Realdania By & Byg</i></p> <p>Realdania By & Byg har gennem de seneste 20 år opbygget en portefølje på ca. 60 historiske ejendomme, som udlejes som bolig eller erhverv på markedsvilkår. I porteføljen indgår også en række nyere ejendomme, herunder den markante erhvervsbygning "Alstrup Glas" i beton og glas, der er tegnet af Knud Blach-Petersen og opført i 1965-66 i Hasselager, Jarmers Plads 2 i det centrale København samt flere enfamiliehuse tegnet af efterkrigstidens fremmeste arkitekter. Anne Mette Rahbæk, Realdania By & Byg vil</p>

	fortælle om ideen bag og strategien for den fortsatte opbygning og udvikling af ejendomsporteføljen, herunder hvordan eksterne forslag til erhvervelser bliver vurderet og om samarbejdet med museer og andre med interesse for bygningsarven. I oplægget kommer hun endvidere ind på formidlingen af ejendommene for at fremme anerkendelsen af efterkrigstidens bygningskultur samt på behovet for udvikling af bevaringsstrategier, der afspejler efterkrigstidens industrialisering af byggeriet, et standardiseret bygningsdesign og et meget varieret og ikke altid sundt materialevalg.
15.55 – 16.15	Spørgsmål og debat
16.15 – 16.30	Opsamling og afrunding
16.30	Mødet sluttes
<p>Koordinatorer vedr. Kultur-, naturhistorisk og kunsthistorisk orienteringsmøde 2022 – Nyere Tid</p> <p>Alexandra Andersen Damgaard, Museum Lolland-Falster, Frisegade 40, 4800 Nykøbing F. Tlf. 5484 4400. Mobil: 2559 3453. Mail: ada@museumlollandfalster.dk</p> <p>Adam Bencard, Medicinsk Museion, Fredericiagade 18, 1310 København K. Tlf.: 3582 0875. Mail: adam@sund.ku.dk</p> <p>Anne Marie Ludvigsen, Museum Sønderjylland, Kulturhistorie Tønder. Tlf.: 6537 0858. Mobil: 2929 3843. Mail: over@msj.dk</p> <p>Karen Sivebæk Munk, Museum Vestsjælland Mail: kmn@vestmuseum.dk.</p>	

Program for Konservatorgruppen

Det er med stor glæde, at vi inviterer til et program i **tværfaglighedens tegn**. Du kan bl.a. høre spændende keynote indlæg om konserveringsvidenskab, der gør en helt aktuel forskel i forhold til bekæmpelse af miljøproblemet med mikroplast i verdenshavene, et tværfagligt projekt som har formidling af bevaring som motor og praktiske løsninger på opbevaringsproblemer med genstande af plast.

I en **fællesseance med den kunstfaglige gruppe** tager vi fat i emnet: Kunst, kurervirksomhed og skægkræ – **er bæredygtighed et kompromis** og med hvilke konsekvenser? Hvordan kan genstande og værker rejse mere bæredygtigt? Hør ud- og indlånskontolet på Nationalmuseet og på SMKs bud på, hvad fordele og ulemper ved virtuelle ind- og udtjek er. Hvordan undgår vi at transportere skadedyr med værker og genstande rundt – både internt i vores samlinger og eksternt ved ind- og udlån. Og hvad er de egentlig for nogle - de der skægkræ? Vi tager livtag med endnu et svært emne: **Skimmel- og biocider på genstande og i samlinger**. Hør om den nyeste forskning indenfor skimmel i keynote indlæg og få indblik i praktiske opgaver, hvor problemer med skimmel og biocider er blevet håndteret. Vi slutter af med en konstruktiv og løsningsorienteret diskussion om håndtering af skimmel og biocider med en erfaren ordstyrer, der interviewer de indbudte oplægsholdere og forlader første dags faglige indhold med håb og tro på samlingernes fortsatte nytte og gavn på trods af de sundhedsrisici der af og til følger med.

Bliv opdateret med **halvejsrapport og perspektiv på den nationale bevarings- og handlingsplan for kulturarven på statslige- og statsanerkendte museer i Danmark: BEV*ARV** med indlæg af tovholdere, kulturstyrelsen og to udvalgte museer.

I temaet **strategi og forebyggelse** er der indlæg om strategiske bevaringsplaner, beredskab og om samarbejdet fra behovsanalyse til færdige bygninger mellem Nationalmuseet og det Kongelige Bibliotek om fællesmagasinet i Vinge.

Vi glæder os til at se jer alle!

Mandag den 14. november 2022

10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	Orientering i de faglige grupper:
10.30 – 10.40	Velkommen og intro ved koordinatorene
10.40 – 11.10	<p>Tema: BEV*ARV BEV*ARV Projektstatus og halvvejsrapport <i>Kristiane Strætkvern & Signe Lillebæk (Nationalmuseet)</i></p> <p>BEV*ARV-projektet har været i gang siden foråret 2022. Efter et halvt år med indsamling af klimadata og en række magasinbesigtigelser vil vi præsentere de første data og hvilke tendenser der indtil videre tegner sig. Dertil vil vi kort gennemgå, hvordan vi indsamler og bearbejder de data, der skal ligge til grund for den endelige rapport og de anbefalinger arbejdet skal munde ud i.</p>

11.20 – 11.50	<p>Samlingsvaretagelse, hvor står vi nu? <i>Lene Steengaard (SLKS, Museer og Folkeoplysning)</i></p> <p>”Udredning om fremtidens museumslandskab” gjorde i 2011 status over museernes indsamlings-, registrerings- og bevaringsarbejde. Her kunne det konstateres, at indsamlingen var styrket gennem koordination og samarbejde, at digitaliseringsstrategier havde bidraget til at sætte standarder for museernes registrering og digitale tilgængelighed og at bevaringsområdet havde fået et løft gennem etablering af en række fællesmagasiner, fælles opgaveløsning på konserveringsområdet og øgede standarder for såvel den præventive som udbedrende bevaringsindsats. Men hvad er status for samlingsvaretagelsen i 2022? Er der fortsat registreringsefterslæb, dårlige bevaringsforhold og samlinger uden forsknings- og formidlingsmæssig relevans? Og hvordan griber Slots- og Kulturstyrelsen arbejdet med samlingsvaretagelse an for de næste ti år?</p>
11.50 – 12.05	<p>Museum I. <i>Hans Viborg Kristensen, Naturhistorisk Museum, Aarhus</i> Forventninger til BEV*ARV, perspektiver i forhold til at etablere et nyt fællesmagasin og til internt at belyse vigtigheden af ordentlige magasinforhold.</p>
12.05 – 12.20	<p>Museum II. <i>Tanja Probst-Dedenroth, Museums Vestsjælland</i> Erfaringer fra et museum som har forbedret magasinforholdene efter ODM’s undersøgelse i 2006.</p>
12.20 – 12.30	<p>Q&A om BEV*ARV</p>
12.30 – 13.30	<p>Frokost</p>
13.30 – 15.00	<p>Orientering/fælles tema grupperne imellem Fællessession med den Kunsthistoriske gruppe</p> <p>Tema: Er bæredygtighed et kompromis?</p>
13.30 – 13.45	<p>Med eller uden kurer? Erfaringer med virtuel kurertjeneste <i>Rikke Ruhe (Nationalmuseet)</i></p> <p>Corona-pandemien satte pludseligt og af nød gang i en udvikling, hvor kureren ikke altid rejser med – og hvor det ikke altid er kendte medarbejdere, der forestår genstandshåndteringen ved udlån eller montering. I øjeblikket bevæger de virtuelle løsninger sig fra håndtering af uventede nødsituationer til at blive et redskab, institutionerne kan bruge, hvis omstændigheder og udlån tillader det. I de sidste tre år har Nationalmuseet gjort sig forskellige erfaringer med virtuelle løsninger ved udlån, som i oplægget formidles via tre-fire konkrete cases.</p>
13.45 – 14.00	<p>Evaluerings af virtuelle ind- og udtjek <i>Karoline Hvalsøe og Karen-Marie Henriksen, SMK</i></p> <p>Virtuelle ind- og udtjek er kommet for at blive både pga. bæredygtighed, men også for at benytte museets egne - og kollegaer i hele verdens - ressourcer bedst muligt. Der går mange arbejdstimer med at rejse i forbindelse med kurerture. På SMK har man evalueret på de erfaringer, der indtil nu er gjort og giver her et bud på, hvad der kan optimeres.</p>
14.00 – 14.15	<p>Præsentation af speciale: Skægkræ på danske museer <i>Mette Marie Reggelsen (Konserveringscenter Vejle)</i></p>

14.15 – 14.30	<p>Mette har skrevet speciale om den nye uvelkomne gæst i danske museer – skægkræet. Metoden var bl.a. at sende spørgeskemaer til alle statsanerkendte museer om udbredelsen af skægkræ i det danske museumslandskab. I oplægget fortælles om hovedpointerne fra specialet, I får en introduktion til identifikation af skægkræ og mulige bekæmpelsesmetoder.</p> <p>Transport af kunst eller transport af kræ? <i>Tine Blicher-Moritz (Museum Sønderjylland)</i></p> <p>I oplægget præsenteres, hvordan problemer med skægkræ på Museums Sønderjyllands lokaliteter Tønder kunstmuseum og Brundlund Slot blev bekæmpet ved åbenhed om problemet og samarbejde mellem alle museets ansatte og faggrupper. Da MSJ består af mange lokaliteter var det i første omgang vigtigt, at hele museet blev orienteret, så man ikke risikerede at transportere skægkræ rundt til flere lokaliteter i pakkemateriale, værktøjskasser og håndtasker etc. Ligeledes er oprettet en procedure for håndtering af ind- og udlån, så der gøres alt for ikke at transportere skægkræ med ind og ud af museerne fremadrettet.</p>
14.30 – 14.45	<p>Bæredygtig transport og pakkematerialer <i>Elisabeth Gram (HIZKIA)</i></p> <p>Muligheder, erfaringer og udfordringer indenfor bæredygtig transport og pakning af kunst og kulturhistoriske genstande. Oplægget vil give status på de nuværende muligheder for at finde og vælge mere bæredygtige løsninger i en branche, der normalt har en større miljøpåvirkning.</p>
14.45 – 15.00	<p>Opsummering og vejen videre</p>
15.00 – 15.15	<p>Eftermiddagskaffe</p>
15.15 – 17.45	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Tema: Tak, men nej tak: pesticider og skimmel i samlingerne</p>
15.15 – 16.00	<p>Kontamineret kulturarv <i>Anne-Lisbeth Schmidt, Nationalmuseet</i></p> <p>Med mange års erfaring som konservator samt underviser for kommende konservatorer bidrager Anne-Lisbeth med sin viden omkring håndtering af kontamineret kulturarv samt fortæller om cases med behandling for skadedyr.</p>
16.00 – 16.20	<p>Skimmelproblematikker i et fredet kunstnerhjem <i>Anette Aalling (Skagens Kunstmuseer)</i></p> <p>Kunstnerhjemmet, Anna og Michael Anchers hus, fusionerede i 2014 med Skagens Kunstmuseer. Som et led i integrationen med museet foretages i 2019-2020 en omfattende registrering i huset, hvor der bl.a. registreres 700 bøger samt 132 notes- og skitsebøger. I forbindelse med gennemgangen bliver inspektør og konservatorer opmærksomme på bøger, tidsskrifter og skitsebøger med mulige skimmelangreb. Men hvordan griber man sådan en opgave bedst an? Anette Fredsted Aalling, konservator på Skagens Kunstmuseer, fortæller her om erfaringerne fra det pågående arbejde. Fra dataindsamling som antal genstande, besøgende, klimamålinger og skimmeltest i et samarbejde på tværs af museets medarbejdere samt med eksterne konservatorer. Præsentationen kommer ind på alle aspekter af opgaven fra forarbejdet til nuværende situation, inklusive planerne for fremtiden.</p>

16.20 – 16.40	<p>Undersøgelse af ny metode til påvisning af pesticider i museumssamlinger <i>Sofie Wikkelsø Jensen (Specialestuderende, Det Kongelige Akademi, Konservering)</i></p> <p>Analysemetoder til detektion af pesticider i museumssamlinger kan ofte være langsommelige, upræcise eller kræve en vis mængde prøvemateriale. Gennem de senere år er der udviklet en række nye metoder indenfor massespektrometri, som har potentiale til at kunne opfylde behovet for simple, ikke-destruktive screeningsmetoder på museer. I mit speciale har jeg undersøgt en af disse metoders anvendelighed til påvisning af pesticider på museumsgenstande. Metoden er bl.a. afprøvet på genstande fra Zoologisk Museum og Nationalmuseet med fokus på detektion af DDT.</p>
16.40 – 16.50	Pause
16.50 – 17.10	<p>Fortsættelse: Tema: Tak, men nej tak: pesticider og skimmel i samlingerne</p> <p>Pesticider i samlingerne <i>Julie Kofoed Hansen (Museum Sydøstdanmark)</i></p> <p>Oplægget handler om flytning af magasiner, hvor pesticider og skimmel blev et stort problem. Hvordan man helt lavpraktisk løste problemet, så man både tog hensyn til medarbejderne og genstandene. Samtidig med at man også skulle tænke på økonomien og overholde en tidsplan.</p> <p>Museet har haft flere flytninger, hvor pesticider har været en udfordring, så oplægget vil primært handle om de erfaringer vi har brugt igen og igen.</p>
17.10 – 17.45	Diskussion og opsamling
17.45 – 18.45	ODM Nyt og netværk i plenum
19.15	Middag
Tirsdag den 15. november 2022	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Aktuelt museumspolitisk indlæg v/ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	<p>Orientering i de faglige grupper</p> <p>Tema: Konservatorer i tværfaglige projekter</p>
10.30 – 11.10 <i>Key-note præsentation</i>	<p>Plastalderen smuldrer <i>Yvonne Shashoua (Nationalmuseet)</i></p> <p>Produktionen af plastik tog for alvor fart i 1950'erne. Producenterne lovede, at plastik ville ændre dagligdagen, og de fik ret. Brugen af plastik inden for f.eks. teknologi, medicin og tøj har bidraget positivt til uendelig mange sider i husholdningerne og samfundslivet. Bagsiden er den stigende plastforurening af vores økosystemer. Trods en omfattende forskning i plastforurening, er der mange ubesvarede spørgsmål. F.eks. antyder simulerede ældningsforsøg publiceret af plastindustrien, at nedbrydningen af plastik varer hundredvis af år. Dette harmonerer dårligt med, at den første mikroplastik i naturen blev opdaget i 2004. Gennem årene har museer indsamlet genstande af plastik for eftertiden. I dag repræsenterer disse genstande en unik mulighed for at studere materialets nedbrydning i 'real time'. I foredraget belyses det, hvordan forskning i plastik på museer, kan bidrage til at forstå materialets forurening i det naturlige miljø.</p>

11.10 – 11.30	<p>5 udstillinger, 5 teknikker – tværfagligt samarbejde om formidling af bevaring <i>Ida Hovmand (Bevaringscenter Fyn) & Malene R. Bech (Østfyns Museer)</i></p> <p>Projektet "Fortiden i Fremtiden" er et samarbejde mellem Bevaringscenter Fyn, Østfyns Museer, Øhavsmuseet Faaborg, Marstal Søfartsmuseum, Ærø Museum, Svendborg Museum og Langelands Museum. Resultatet er fem fælles vandredstillinger, foredrag, podcasts, workshops for skoler og åbent konserveringsværksted – alt med afsæt i fem udvalgte genstandsgrupper og 5 udvalgte teknikker til analyse og konservering. Projektet og indkøb af udstyr er blevet delvist finansieret af fondsmidler.</p>
11.30 – 11.50	<p>Tværfagligt samarbejde mellem konservering og museum til udvikling og implementering af retningslinjer indenfor plastbevaring på Fælles Museumsmagasiner i Vejle <i>Clara Bratt Lauridsen (Konserveringscenter Vejle) & Jonas Ruskjær, (Billund Kommunes Museer)</i></p> <p>I den seneste tid har der i konserveringsverdenen været ekstra fokus på plastbevaring. Udførlige retningslinjer for hvordan forskellige plasttyper opbevares, er efterhånden udarbejdet især af CHA (Cultural Heritage Agency) i Holland og CCI (Canadian Conservation Institute). Men hvad gør man i praksis med genstande, der ofte har flere plasttyper i sig? Og hvor skal fokus sættes ind på et museum med begrænset tid og ressourcer for at en bevaringsstrategi for plast bliver til gavn for flest mulige genstande? Oplægget fortæller kort om retningslinjer for bevaring af plast og lægger vægt på hvordan teori føres ud i praksis på henholdsvis Billund Kommunes Museer og Vejle Museerne, hvis samlinger for størstedelen er opmagasineret på Fælles Museumsmagasiner i Vejle. Projektet er støttet af slots- og kulturstyrelsens pulje til samlingsvaretagelse.</p>
11.50 – 12.00	<p>Afrunding og konklusion</p>
12.00 – 15.15	<p>Messe/Marked i Foyer</p>
12.00 – 13.00	<p>Frokost (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)</p>
13.00 – 13.30	<p>Marked (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)</p>
13.30 – 13.50	<p>Konservering på Færøerne <i>Súsanna Joensen (Tjóðsavnið)</i></p> <p>Tjóðsavnið er et kulturhistorisk og naturhistorisk museum, varetager alle fagområder og opgaver, som nationalmuseum – en kort præsentation. Konserveringsområdet varetages – som næsten alle andre fagområder på museet – af én ansat, som foruden museets opgaver, skal vejlede ca. 25 lokalmuseer, de fredede kirker og hvad der ellers kommer af eksterne forespørgsler og opgaver. Udstillinger og større tiltag kræver godt samarbejde med andre kolleger, hvilket bliver vist med eksempel fra magasin- og udstillingsarbejde.</p>
13.50 – 14.10	<p>Maling, farver og teknikker i 1900-tallets arkitektur <i>Johanne Bornemann Mogensen (Nationalmuseet)</i></p> <p>Maling, farver og dekorationer i den historiske arkitektur spiller ofte en lille rolle i den samlede værdisætning. Ikke desto mindre er farver og maling eller fraværet heraf afgørende for vores oplevelse af og velbefindende i ny som ældre arkitektur. En revolutionerende udvikling af malematerialer og teknikker satte, sammen med nybrud i arkitekturen og byggeindustrien, et tydeligt præg på 1900-tallets arkitektur. På baggrund af farvearkæologiske undersøgelser af 1900-tallets malede arkitektur, interviews med malerfagets aktører og historiske vidner og en indsamling og undersøgelse af historisk</p>

	kildemateriale, udkom i maj 2022 bogen: Malet, Maling, farver og teknik i 1900-tallets arkitektur. Indlægget vil give et indblik i bogens emne.
14.10 – 14.20	Pause
14.20 – 15.00	Tema: Strategi og forebyggelse
14.20 – 14.40	<p>Forsøg med brandhæmmende overtræk i Den Gamle By <i>Lisbeth Præstegaard (Bevaringscenter Nord), Karen Woer (Museum Østjylland) & Gitte Sørig Thomsen (Den Gamle By)</i></p> <p>I efteråret 2019 gennemførte Den Gamle By et forsøg med brandhæmmende overtræk, som kunne beskytte ikkeflytbare genstande i en brandsituation. Forsøget blev gennemført med 8 forskellige overtræk bestående af forskellige brandbeskyttende materialer. Overtrækkene blev afprøvet i en realistisk brandsituation. Forsøget foregik på Østjyllands Brandvæsens øvelsesområde i Århus, hvor professionelle røgdykkere etablerede en brand i et øvelseshus. Temperaturen blev monitoreret, så brandudviklingen kunne styres, så branden blev så realistisk som muligt. Branden blev slukket med vand. Efter afkøling blev overtrækkene vurderet i forhold til beskyttelse mod varme, sod og slukningsvand. Overtrækkene performede varierende, men enkelte viste sig brugbare, og et bestemt overtræk af Aerogel efterlod prøvematerialet fuldstændig intakt efter 310 gr. C og efterfølgende vandslukning. Forsøget er et eksempel på samarbejde mellem forskellige afdelinger på museet, og andre faggrupper udenfor museumsverden (Brandvæsen, leverandører af materialer, forsikringselskab m.fl.).</p>
14.40 – 15.00	<p>Beredskabsplaner og oversvømmelse <i>Karen Woer og Anne Rostgaard Nielsen (Museum Østjylland)</i></p> <p>Museum Østjylland har de sidste par år arbejdet på en ny beredskabsplan, her viste vand sig at være den største trussel. Museets beliggenhed tæt på Randers Fjord giver konstant bekymring for oversvømmelser forårsaget af forhøjet vandstand ved stormflod. Især fordi museet både har magasiner og arbejdsfaciliteter i kælderniveau. Vandførende rør langs loftet på flere af magasinrummene i kælderen har også allerede forårsaget flere mindre vandskader.</p> <p>Til beredskabsarbejdet anvendtes en model, hvor forskellige scenarier, risici og mulige løsninger blev opstillet, alt sammen for at prioritere indsatsen bedst muligt. Men før vi nåede at gennemføre de planlagte forbedringer, kom stormfloden. Dette gav os en unik indsigt i beredskabstjenestens arbejde og prioriteringer.</p> <p>Vi fortæller om arbejdet med museets beredskabsplaner, og hvordan vi vil sikre bygningen bedre mod vandmasserne.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.30	Orientering i de faglige grupper:
15.15 – 15.45	<p>Metaregistrering af samlinger og udarbejdelse af strategiske bevaringsplaner på Naturhistorisk museum i Århus <i>Hans Viborg Kristensen (Naturhistorisk Museum i Århus)</i></p> <p>Behovet for planlægning og prioritering af samlingsarbejde er stigende i takt med faldende ressourcer. Det er især en udfordring i forhold til samlinger, som tidligere har været forsømt, og samlinger, som tidligere er blevet administreret med forskellige traditioner og praksis.</p> <p>I oplægget præsenteres en model som med succes anvendt på Naturhistorisk museum i Århus. Modellen medtager både indhold, bevaringstilstand og registreringsniveau for</p>

15.45 – 16.15	<p>hver af de enkelte samlinger. De indsamlede data bruges til at tilgå, planlægge og prioritere indsatser overordnet for at sikre samlingernes bevaring, tilgængelighed og registrering.</p> <p>Fællesmagasinet i Vinge – fra behovsopgørelser til et færdigbygget magasin <i>Anne-Kathrine Kjerulff (Nationalmuseet) & Marie Vest (Det Kgl. Bibliotek)</i></p> <p>Nationalmuseet og Det Kgl. Bibliotek har i årtier haft behov for magasinplads af en høj kvalitet for at bevare kulturarvssamlingerne. Beslutningen om at gå sammen om bygningen af et Fællesmagasin i 2012 var derfor et stort skridt i retning af at løse dette behov. Forud for indvielsen i maj 2022 ligger et langt forløb med at finde en egnet grund, opstille kravspecifikationer for både fællesfaciliteter og den enkelte institutions magasiner, samt at deltage i byggeprocessen som brugere med ønske om at blive inddraget i at finde de bedste løsninger for en bæredygtig drift.</p>
16.15– 16.30	Afrunding, evaluering og valg af koordinatører
16.30	Mødet slutter
<p>Koordinatorer vedr. Kultur-, naturhistorisk og kunsthistorisk orienteringsmøde 2022 - Konservering</p> <p>Jesper Stub Johnsen, Vikingskibsmuseet i Roskilde Tlf.: 5120 0534. Mail: jsj@vikingskibsmuseet.dk</p> <p>Eva Bøje Nielsen, Nationalmuseet, Konservering og restaurering Tlf.: 4120 6570. Mail: eni@natmus.dk</p> <p>Afrunding, evaluering og valg af koordinatører</p> <p>Signe Nygaard, Konserveringscenter Vejle Tlf.: 4880 8162. Mail: sn@konsvejle.dk</p>	

Program for udstilling og design	
Mandag den 14. november 2022	
10.00 - 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 - 12.30	Orientering i de faglige grupper Fælles session med den Naturfaglige gruppe og Nyere Tid
10.30 – 12.00	Battle: Publikum først? <i>Moderator: Andreas Bonde, Seismonaut</i> <i>David Holt Olsen (Industrimuseet), Peer Henrik Hansen (Koldkrigsmuseet, Langeland) & Morten Teilmann-Jørgensen (Kongernes Jelling)</i>
12.00 – 12.30	Debat i plenum.
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	Orientering i de faglige grupper Den svære fortælling og de farlige historier Fælles session med Nyere Tid
13.30 – 14.00	Når historien bliver aktuel. Udstillingen RUS Vikinger i øst på Moesgaard Museum <i>Pauline Asingh, Moesgaard Museum</i> Det anspændte forhold mellem Ukraine og Rusland udfordrer fra starten arbejdet med udstillingen. Da Rusland invaderer Ukraine en måned efter åbningen, bliver den aktuel på en ny og dystre måde. Moesgaard står med et krigshærgets lands kulturarv, og med en udstilling, hvis fortælling udfordrer Putin og hans begrundelse for krigen.
14.00 – 14.30	Krig på youtube <i>Anders Puck Nielsen</i> Militæranalytiker Anders Puck Nielsen, der bl.a. kendt for hans analyser af krigen i Ukraine på tv og i nyhederne, kommer og fortæller om sine erfaringer med at formidle om krig gennem podcasts og YouTube.
14.30 – 15.00	Russerne kommer <i>Jakob Seerup, Bornholms Museum</i> "Russerne Kommer!" var egentlig tænkt som en halv-ironisk koldkrigskliché som titel på Bornholms Museums særudstilling om de sovjetiske soldater på Bornholm i 1945-46. Men i stedet blev det en overskrift, som fik en ildevarslende klang i lyset af den russiske invasion af Ukraine i februar 2022. Museumsinspektør Jakob Seerup fortæller om

	<p>udstillingen og skismaerne på et Bornholm, der har en helt særlig historie i forhold til Rusland. Det er en fortælling om fjendebilleder og historiebrug, der viser, at det der skete for 77 år siden, i høj grad er en faktor i den aktuelle russiske dagsorden.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	<p>Orientering i de faglige grupper</p> <p>Nye udstillinger i støbeskeen</p>
15.15 – 15.35	<p>Penge <i>Marianne Blank & Salli L Kristensen, Nationalmuseet</i></p> <p>Udstillingen handler om ‘penge’ i en bred, kulturhistorisk forstand: Penge i samfundet (fra individets synspunkt), Penges relation til Værdi (fra et fælles værdi etisk/adfærdspsykologisk synspunkt) og Penge i teorien (fra et system synspunkt). Vores levede liv med penge i samfundet, vores værdier og de økonomiske systemer vi skaber, påvirker hinanden i en uendelig cyklus.</p> <p>Udstillingen tænkes at udstille spørgsmål som: “Hvad er penge?”, “Hvorfor er penge som de er?”, “Hvor kommer pengene fra?”, “hvad er værdi?”, “Hvordan påvirker/former penge vores liv?” og ikke mindst “hvad er min plads i denne penge-cyklus?” Med historien som linse sigter udstillingen efter at vise, hvordan pengene, vores værdier, vores handlinger og vores institutioner, i et kulturhistorisk perspektiv, har påvirket livet både for vores forfædre</p>
15.35 – 15.55	<p>1943 – Gestapo kommer <i>Steen Rosenvinge Lundbye, Museum Kolding</i></p> <p>I oktober 1943 flytter Gestapo ind på Koldinghus Staldgård og gør de gamle bygninger til et af sine regionale hovedkvarterer. Som noget helt unikt står den ene af Gestapos forhørsceller på Staldgården uberørt af tidens tand. Zelle II er i dag det bedst bevarede fysiske bevis på Gestapos tilstedeværelse i Danmark. Museum Kolding genåbnede i efteråret 2021 adgangen til cellen, med et helt nyt formidlingssetup, der udover besøget i cellen, også omfatter en digitaliseret byvandring med indbyggede Argumentet Reality elementer og en mere traditionel genstandsbaseret udstilling. Hør museets kulturarvschef Steen Rosenvinge Lundbye fortælle om Museum Koldings nye satsning på Koldings besættelsestids historie.</p>
15.55 – 16.15	<p>I fortidens fodspor <i>Nina Helt Nielsen, Museum Silkeborg.</i></p> <p>”I fortidens fodspor” er et projekt, der kobler kulturhistorisk formidling og outdooraktiviteter med henblik på at få endnu flere til at komme ud i naturen og være aktive. Projektet består af særudstillingen ”Silkeborg Outdoor – fra overlevelse til oplevelse”, diverse guidede ture samt opsætning af permanent formidling i landskabet. I oplægget vil fokus være på sidstnævnte og på, hvordan vi forsøger at formidle på nye måder, der gerne skulle give bl.a. børnefamilier en god oplevelse og mere lyst til at komme ud i naturen. Projektet er et samarbejdsprojekt mellem Museum Silkeborg, Silkeborg Kommune og Naturstyrelsen og er støttet af Nordea-fonden.</p>
16.15 – 16.25	<p>Art Barns <i>Louise Sebro, Museum Lolland Falster</i></p> <p>Et nyt stort kunstmuseum er på vej på Lolland-Falster. Museet skal præsentere store kunstværker i installationsgenren i store historiske bygninger rundt omkring på øerne, herregårdslader, pakhuse etc. Det er også planen, at der skal udstilles et kunstværk i</p>

	forbindelse med herregårdsmuseet Reventlow-Museet. Et kunstværk, som skal spille op imod den grundfortælling om frihedsidealer og drømmen og at skabe en bedre verden, som lå til grund for C.D.F. Reventlows store reformer i slutningen af 1700-tallet. Jeg fortæller om, hvordan vi som kulturhistorisk museum med en fortælling om 1700-tallet arbejder med at spille op imod et stort, internationalt anerkendt moderne kunstværk.
16.25 – 16.40	Spørgsmål og opsamling
16.40 – 17.00	Hvad skal vi bruge et udstillingsnetværk til? Er der brug for en stor "Sharing pot"?
17.45 – 18.45	ODM nyt og netværk i plenum. (Munkebjergsalen)
19.15	Middag
Tirsdag den 15. november 2022	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Aktuelt museumspolitisk indlæg v/ODM
10.00 - 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	Orientering i faglige grupper Fælles session med den Naturfaglige gruppe
	Bæredygtighed
10.30 – 11.00	Introduktion <i>Nils M. Jensen, ODM</i>
11.00 – 11.30	Bæredygtig dannelse <i>Projektchef for fremtidens nationalmuseum Ulrik Abild</i>
	I efteråret 2023 skal der foreligge et program for en gennemgribende transformation og ombygning af Prinsens Palæ - Nationalmuseet i København. Der er tale om et ambitiøst projekt i stor skala. Gennemføres projektet vil der kunne tilbydes en helt ny besøgsoplevelse på Nationalmuseet om ca. 10 år. Men hvordan skal/kommer/kan bæredygtighed komme til at være en fuldt integreret og væsentlig del af en sådan ny oplevelse? Hvad vil det sige at være et bæredygtigt museum til den tid – hvad er relevante forventninger til et museums bidrag til en mere bæredygtig fremtid? Nationalmuseet præsenterer sine foreløbige overvejelser og refleksioner om emnet – og håber på input til at kunne formulere den bedst mulige vision herfor. Oplæg og diskussion.
11.30 – 12.00	Danmarks mest bæredygtige museum – Det transformerede Energimuseum og vejen derhen <i>Christina Louise Sørensen & Teo Geer, Energimuseet</i>
	I efteråret 2022 færdiggøres prospektet for fremtidens Energimuseum. Visionen er klar; vi vil være Danmarks mest bæredygtige museum! Men hvordan laver man et nyt og udvidet museum uden at rive ned og bygge nyt? Hvor mange kodekser kan man lægge ned over en transformation af eksisterende bygninger og udstillinger, uden at det går ud over både attraktionsværdi, museumsoplevelse og bæredygtig økonomisk drift? Og hvordan kan vi tænke bæredygtigheden ind allerede nu i det eksisterende museum?

	Energimuseet fortæller om planerne for det transformerede museum og om, hvordan der allerede arbejdes med bæredygtighedstiltag i både udstillinger, café og butik i det nuværende museum.
12.00 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost
12.45 – 13.20	Evaluering for koordinatorene
13.00 – 13.30	Marked
13.30 – 15.00	<p>Orientering i faglige grupper <i>Fælles session med den Naturfaglige gruppe</i></p> <p>Bæredygtighed (fortsat)</p>
13.30 – 14.00	<p>Museum for Forsyning og Bæredygtighed <i>Anne Provst, Museet for bæredygtighed</i></p> <p>Alle taler om bæredygtighed, men de fleste af os har måske haft lidt svært ved at blive konkrete. På Museum for Forsyning og Bæredygtighed har vi siden museets deltagelse i projektet "Instant Green Tourism" arbejdet med at gøre museets drift mere bæredygtig. I 2020 og 2021 har vi arbejdet med forsyning, varesortiment og affaldssortering, men med særudstillingen "LORT – skidt eller skat" er der for alvor blevet sat fokus på at lave en bæredygtig særudstilling.</p>
14.00 – 14.30	<p>Tænk genbrug i hele udstillingen fra start til slut <i>Tom Jørgensen, Genbyg</i></p> <p>Genbyg er en tømmerhandel, som køber og sælger brugte byggematerialer. Vi har i mere end 20 år arbejdet på at gøre det lettere at bruge brugte byggematerialer. Målet har fra starten været at gøre det lige så let at handle brug som at handle nyt. For at kunne bruge brugte materialer, er det vigtig at planlægge det brugte ind fra starten. Både når det brugt skal ind i udstillingen, og når materialer fra en afsluttet udstilling skal kunne genbruges. Jeg vil berøre følgende:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Præsentation af Genbyg – hvordan bruges hjemmesiden som et redskab i planlægning af en udstilling, herunder leje af materialer samt rådgivende funktion. 2. Erfaringer i opbygning af udstillinger, der muliggør, at de enkelte dele kan genbruges.
14.30 – 15.00	<p>Bæredygtighed på Naturama <i>Thomas Bjørnboe Berg, Naturama</i></p> <p>Opmærksomheden på og kravet til bæredygtighed rammer på mange planer og i mange sammenhæng. Som offentlige institutioner er museer også kommet i søgelyset, hvilket øger incitamentet til, ikke blot i drift-øjemed men også i planlægning af udstillinger at indtænke ressourcebesparelser og synergieffekter. At kunne dokumentere og vise vores gæster at det de oplever i vores museer, er underlagt stor opmærksomhed på bæredygtighed kan blive et væsentligt salgsargument i bestræbelserne på at få gæster i hus. Udfordringen er at gøre det målbart og transparent. Oplægget vil med baggrund i inspiration fra Ecsite konferencen (2.-4. juni 2022) i Heilbronn belyse mål og midler.</p>

	Ecsite er sammenslutningen af Science Centre og Naturhistoriske Museer og tiltrækker årligt 1.000+ deltagere fra 50+ lande.
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.15	Orientering i faglige grupper <i>Fælles session med den Naturfaglige gruppe</i>
15.45 – 16.00	Bæredygtighed (fortsat) Bæredygtigt udstillingsdesign i praksis <i>Troels Lærke, Museum Sønderjylland</i> Når Museum Sønderjylland udvikler nye udstillinger, bliver der i høj grad også tænkt på bæredygtighed, faktisk på samme niveau som økonomi og samarbejdet med lokale leverandører. Museet stiller krav til bæredygtig produktion, finder potentialet i de materialer, der er til rådighed og bæredygtige kompromiser, der giver udstillingen kant. Der gives eksempler på bæredygtige løsninger i museets særudstillinger og de udfordringer og gevinster de har erfaret. For at sætte dette i en sammenhæng præsenteres organisationen, udstillingsteamets rolle og fordelene ved at være et større fusioneret museum.
16.00 – 16.15	Spørgsmål og afrunding
16.30	Mødet sluttet
<p>Koordinatorer vedr. Kultur-, naturhistorisk og kunsthistorisk orienteringsmøde 2022 - Udstilling & Design</p> <p>Anne-Lotte Sjørup Mathiesen Museum Lolland-Falster, Frisegade 40, 4800 Nykøbing F Tlf.: 5484 4400 Mobil: 2559 3456 Mail: asm@museumlollandfalster.dk</p> <p>Anne Sofie Vemmelund Christensen Vardemuseerne, Lundvej 4, 6800 Varde Tlf.: 2834 7819 Mail: asvc@vardemuseum.dk</p> <p>Maruiska Iben Solow Nationalmuseet, Frederiksholms Kanal 12, 1220 København K Tlf.: 4120 6044 Mail: Maruiska.Solow@natmus.dk</p>	

Program for naturhistorisk gruppe	
Mandag den 14. november 2022	
10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	Orientering i de faglige grupper <i>Fælles session med Udstilling og Design og Nyere Tid</i>
10.30 – 12.00	Battle: Publikum først? Moderator: Andreas Bonde v. David Holt Olsen (Industrimuseet), Peer Henrik Hansen (Koldkrigsmuseet, Langeland) & Morten Teilmann-Jørgensen (Kongernes Jelling)
12.00 – 12.30	Debat i plenum.
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	Orientering i de faglige grupper
13.30 – 14.00	Strategisk arbejde med bæredygtighed på museer Lars Davidsen, Kulturchef, Aarhus Kommune
14.00 – 14.30	Grønne museer og klima Anne Bruun Gunnestrup, Klimasekretariatet, Aarhus Kommune
14.30 – 15.00	Hvad er et grønt museum? Moesgård Museum
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 17.45	Orientering i de faglige grupper
	Naturhistoriske museer netop nu Korte oplæg fra de naturhistoriske museer. Hvad er nyt, sparring osv.
15.15 – 15.35	Museum Sønderjyllands nye magasin i Rødekro – En naturhistorisk vinkel <i>Mette Elstrup Steemann (Museum Sønderjylland)</i>
15.35 – 15.55	Udvidelse af Naturama og Fjord&Bælt <i>Thomas Bjørneboe G. Berg (Naturama)</i>
15.55 – 16.05	Havets mysterier – natur- og kulturhistorisk udstilling <i>Charlotte Bie Thøstesen (Fiskeri- og Søfartsmuseet)</i>

16.05 – 16.15	Porten til Fur - forståelse for det danske landskab og naturens udvikling gennem millioner af år <i>Tine Klitgaard Danielsen (Museum Salling)</i>
16.15 – 16.35	Tiktok i museumsformilingsen <i>Naturhistorisk Museum i Aarhus</i>
16.35 – 16.45	”Naturstafetten” – Vores Natur <i>Thomas Bjørneboe G. Berg (Naturama)</i>
16.45 – 16.55	Vores Natur og Danmark Udforsker Foråret <i>Statens Naturhistoriske Museum</i>
16.55 – 17.45	Hvad skal vi bruge vores naturhistoriske netværk til? I plenum: Udveksling af erfaringer, etablering af fælles platform (f.eks. TEAMS)?
17.45 – 18.45	ODM nyt og netværk i plenum. (Munkebjergsalen)
19.15	Middag
Tirsdag den 15. november 2022	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Aktuelt museumspolitisk indlæg v/ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 12.00	Orientering i faglige grupper Fælles session med Udstilling og Design
	Bæredygtighed
10.30 – 11.00	Introduktion <i>Nils M. Jensen, ODM</i>
11.00 – 11.30	Bæredygtig dannelse <i>Projektchef for fremtidens nationalmuseum Ulrik Abild</i>
	I efteråret 2023 skal der foreligge et program for en gennemgribende transformation og ombygning af Prinsens Palæ - Nationalmuseet i København. Der er tale om et ambitiøst projekt i stor skala. Gennemføres projektet vil der kunne tilbydes en helt ny besøgsoplevelse på Nationalmuseet om ca. 10 år. Men hvordan skal/kommer/kan bæredygtighed komme til at være en fuldt integreret og væsentlig del af en sådan ny oplevelse? Hvad vil det sige at være et bæredygtigt museum til den tid – hvad er relevante forventninger til et museums bidrag til en mere bæredygtig fremtid? Nationalmuseet præsenterer sine foreløbige overvejelser og refleksioner om emnet – og håber på input til at kunne formulere den bedst mulige vision herfor. Oplæg og diskussion.
11.30 – 12.00	Danmarks mest bæredygtige museum – Det transformerede Energimuseum og vejen derhen <i>Christina Louise Sørensen og Teo Geer, Energimuseet</i>
	I efteråret 2022 færdiggøres prospektet for fremtidens Energimuseum. Visionen er klar; vi vil være Danmarks mest bæredygtige museum! Men hvordan laver man et nyt og

	<p>udvidet museum uden at rive ned og bygge nyt? Hvor mange kodekser kan man lægge ned over en transformation af eksisterende bygninger og udstillinger, uden at det går ud over både attraktionsværdi, museumsoplevelse og bæredygtig økonomisk drift? Og hvordan kan vi tænke bæredygtigheden ind allerede nu i det eksisterende museum? Energimuseet fortæller om planerne for det transformerede museum og om, hvordan der allerede arbejdes med bæredygtighedstiltag i både udstillinger, café og butik i det nuværende museum.</p>
12.00 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost
12.45 – 13.20	Evaluering for koordinatorene
13.00 – 13.30	Marked
13.30 – 15.00	<p>Orientering i faglige grupper Fælles session med Udstilling og Design</p>
13.30 – 14.00	<p>Bæredygtighed (fortsat)</p> <p>Museum for Forsyning og Bæredygtighed <i>Anne Provst, Museet for bæredygtighed</i></p> <p>Alle taler om bæredygtighed, men de fleste af os har måske haft lidt svært ved at blive konkrete. På Museum for Forsyning og Bæredygtighed har vi siden museets deltagelse i projektet "Instant Green Tourism" arbejdet med at gøre museets drift mere bæredygtig. I 2020 og 2021 har vi arbejdet med forsyning, varesortiment og affaldssortering, men med særudstillingen "LORT – skidt eller skat" er der for alvor blevet sat fokus på at lave en bæredygtig særudstilling.</p>
14.00 – 14.30	<p>Tænk genbrug i hele udstillingen fra start til slut <i>Tom Jørgensen, Genbyg</i></p> <p>Genbyg er en tømmerhandel, som køber og sælger brugte byggematerialer. Vi har i mere end 20 år arbejdet på at gøre det lettere at bruge brugte byggematerialer. Målet har fra starten været at gøre det lige så let at handle brug som at handle nyt.</p> <p>For at kunne bruge brugte materialer, er det vigtig at planlægge det brugte ind fra starten. Både når det brugt skal ind i udstillingen, og når materialer fra en afsluttet udstilling skal kunne genbruges.</p> <p>Jeg vil berøre følgende:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Præsentation af Genbyg – hvordan bruges hjemmesiden som et redskab i planlægning af en udstilling, herunder leje af materialer samt rådgivende funktion. 4. Erfaringer i opbygning af udstillinger, der muliggør, at de enkelte dele kan genbruges.
14.30 – 15.00	<p>Bæredygtighed på Naturama <i>Thomas Bjørnboe Berg, Naturama</i></p> <p>Opmærksomheden på og kravet til bæredygtighed rammer på mange planer og i mange sammenhæng. Som offentlige institutioner er museer også kommet i søgelyset, hvilket øger incitamentet til, ikke blot i drift-øjemed men også i planlægning af udstillinger at indtænke ressourcebesparelser og synergieffekter. At kunne dokumentere og vise vores</p>

	<p>gæster at det de oplever i vores museer, er underlagt stor opmærksomhed på bæredygtighed kan blive et væsentligt salgsargument i bestræbelserne på at få gæster i hus. Udfordringen er at gøre det målbart og transparent. Oplægget vil med baggrund i inspiration fra Ecsite konferencen (2.-4. juni 2022) i Heilbronn belyse mål og midler. Ecsite er sammenslutningen af Science Centre og Naturhistoriske Museer og tiltrækker årligt 1.000+ deltagere fra 50+ lande.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.20	<p>Orientering i faglige grupper <i>Fælles session med Udstilling og Design</i></p>
15:15 – 15.45	Bæredygtighed (fortsat)
15.45 – 16.00	<p>Bæredygtigt udstillingsdesign i praksis <i>Troels Lærke, Museum Sønderjylland</i></p> <p>Når Museum Sønderjylland udvikler nye udstillinger, bliver der i høj grad også tænkt på bæredygtighed, faktisk på samme niveau som økonomi og samarbejdet med lokale leverandører. Museet stiller krav til bæredygtig produktion, finder potentialet i de materialer, der er til rådighed og bæredygtige kompromiser, der giver udstillingen kant. Der gives eksempler på bæredygtige løsninger i museets særudstillinger og de udfordringer og gevinster de har erfaret. For at sætte dette i en sammenhæng præsenteres organisationen, udstillingsteamets rolle og fordelene ved at være et større fusioneret museum.</p>
16.00 – 16:15	Spørgsmål og afrunding
16.30	Mødet sluttet
<p>Koordinatorer vedr. Kultur-, naturhistorisk og kunsthistorisk orienteringsmøde 2022 - Naturhistorie</p> <p>Pernille Mølgård Andersen Naturhistorisk Museum, Aarhus, Wilhelm Meyer Alle 10, 8000 Aarhus C Tlf.: 6122 6603 Mail: pma@nathist.dk</p> <p>Charlotte Bie Thøstesen Fiskeri- og Søfartsmuseet, Tarpbagevej 22, 6710 Esbjerg V. Tlf.: 2954 1388 Mail cbt@fimus.dk</p>	

Program for kunsthistoriske museer gruppe

Program for ODMs kunstfaglige årsmøde 2022. Tema: 'En bæredygtig museumsfremtid'.

Der stilles større og større krav til bæredygtighed i virksomheder, dagligvarebutikker, hoteller mv – men hvordan ser det ud på kunstmuseerne? Hvordan kan vi i fremtiden have en mere bæredygtig udstillingspraksis og museumsdrift – og kan vi overhovedet arbejde bæredygtigt uden at gå på kompromis? Det vil vi gennem to dage og syv sessions udforske og diskutere. Vi glæder os til gode oplæg og debatter med kollegaer fra hele landet.

Mandag den 14. november 2022

10.00 – 10.30	Ankomst (Indkvartering fra kl. 14.00)
10.30 – 12.30	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Velkomst og intro til dagens program v. koordinatorgruppen</p> <p>Hvordan tænker vi bæredygtighed i praksis? Om tidligere og igangværende projekter (<i>Nyt fra kollegaerne</i>)</p> <p>Seks små cases fra de danske kunstmuseer.</p> <p>Museet for Samtidskunst, v. direktør Christian Skovbjerg Jensen om at være museum uden vægge Trapholt v. direktør Karen Grøn om grøn omstilling Nivaagaard v. direktør Andrea Rygg Karberg om museets nylige klimareovering Art Barns Lolland v. direktør Christoffer Hauglund Faurskou om hvordan man tænker bæredygtighed ind, når man starter nyt museum Museum Sønderjylland v. arkitekt Troels Lærke om bæredygtigt udstillingsdesign i praksis</p>
12.30 – 13.30	Frokost
13.30 – 15.00	<p>Orientering/fælles tema grupperne imellem Fælles session med konservatorgruppen</p> <p>Tema: Er bæredygtighed et kompromis?</p> <p>Intet besøg af konservatorer? Erfaringer ved virtuelt ind- og udtjek <i>Karen Brynjolf, Barbara Berlowicz, Rikke Ruhe, Nationalmuseet</i></p> <p>Præsentation af speciale: Skægkræ på danske museer <i>Mette Marie Reggelsen, Konserveringscenter Vejle</i></p> <p>Mette har skrevet speciale om den nye uvelkomne gæst i danske museer – skægkræet. Metoden var bl.a. at sende spørgeskemaer til alle statsanerkendte museer om udbredelsen af skægkræ i det danske museumslandskab. I oplægget fortælles om</p>

	<p>hovedpointerne fra specialet, I får en introduktion til identifikation af skægkræ og mulige bekæmpelsesmetoder.</p> <p>Transport af kunst eller transport af kræ? <i>Tine Blicher-Moritz, Museum Sønderjylland</i></p> <p>I oplægget præsenteres, hvordan problemer med skægkræ på Museums Sønderjyllands lokaliteter Tønder kunstmuseum og Brundlund Slot blev bekæmpet ved åbenhed om problemet og samarbejde mellem alle museets ansatte og faggrupper. Da MSJ består af mange lokaliteter var det i første omgang vigtigt, at hele museet blev orienteret, så man ikke risikerede at transportere skægkræ rundt til flere lokaliteter i pakkemateriale, værktøjskasser og håndtasker etc. Ligeledes er oprettet en procedure for håndtering af ind- og udlån, så der gøres alt for ikke at transportere skægkræ med ind og ud af museerne fremadrettet.</p> <p>Bæredygtig transport <i>Elisabeth Gram, Group Director, HIZKIA</i></p> <p>Diskussion og opsummering</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.00 – 17.45	<p>Orientering i de faglige grupper:</p> <p>Hvorfor skal vi tænke bæredygtighed? <i>Kirsty Robertson, Director of the Centre for Sustainable Curating, digital med fra Canada</i></p> <p>Huller i væggene, håndskrevne værkskilte, ingen scenografi og problemer med transport. Hvordan kan vi som kunstmuseum arbejde med udstillinger ud fra et mål om en væsentlig reducere af vores CO2 aftryk? Hvilke konsekvenser har det, og hvilke udfordringer kan man møde undervejs? Med udgangspunkt i udstillingen <i>Plastic Heart: Surface All the way Through</i> dykker Kirsty Robertson, der er direktør for Centre of Sustainable Art Curating i Canada, ned i relevansen af at arbejde med bæredygtighed for øje, og hvordan en bæredygtig kuratering kan se ud.</p> <p>Spørgsmål og diskussion</p>
17.45 – 18.45	ODM Nyt og netværk i plenum
19.15	Middag
Tirsdag den 15. november 2022	
08.00	Morgenmad
09.00 – 10.00	Aktuelt museumspolitisk indlæg v/ODM
10.00 – 10.30	Formiddagskaffe
10.30 – 10.45	<p>Orientering i de faglige grupper Velkomst og præsentation af dagens program v. koordinatorgruppen.</p>
10.45 – 12.00	<p>Hvordan bæredygtighed? Inspiration udefra</p> <p>Deltagere:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Augustinus Fonden, v. <i>Inger Krog</i>, seniorkoordinator, efterfulgt af spørgsmål

	<ul style="list-style-type: none"> Designmuseum London, v. Cleo Stringer, Exhibitions Project Manager, om at flytte en samling med digital kurér, komplet CO2 udregning på udstillingen <i>Waste Age</i> og om udstillingen
12.00 – 15.15	Messe/Marked i Foyer
12.00 – 13.00	Frokost (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.00 – 13.30	Marked (herunder kl. 12.45-13.20 evaluering for koor.)
13.30 – 15.00	<p>Orientering i de faglige grupper</p> <p><i>Er bæredygtighed et kompromis (del 2)?</i></p> <p>Hvad skal vi gøre for at få en bæredygtig museumsfremtid? <i>Oplæg v. Hans Dam Christensen, professor, KU</i></p> <p>Paneldebat, moderator: Hans Dam Christensen</p> <p>Deltagere: Tine Schmidt Haislund (registrator, Munch Museet) Nils M. Jensen (direktør, ODM), Claire Gould (udstillingschef, Kunsten), Mette Marcus (chef for kulturområdet, Bikubenfonden)</p> <p>Det kunstfaglige spor slutter herefter.</p>
15.00 – 15.15	Eftermiddagskaffe
15.15 – 16.20	Mulighed for at besøge de andre fagspor
<p>Koordinatorer vedr. Kultur-, naturhistorisk og kunstfagligt orienteringsmøde 2022 – Kunsthistorie</p> <p>Josephine Nielsen-Bergqvist, Ribe Kunstmuseum, Sct. Nicolaj Gade 10, 6760 Ribe. Tlf.: 7542 0362. Mobil: 2369 5220. Mail: jnb@ribekunstmuseum.dk</p> <p>Søs Bech Sharpe, KUNSTEN, Museum of Modern Art Aalborg, Kong Christians Allé 50, 9000 Aalborg. Tlf.: 9982 4100. Mobil: 3199 4120. Mail: sbs@kunsten.dk</p> <p>Katrine Stenum, Trapholt, Æblehaven, 6000 Kolding. Tlf.: 7630 0530. Mobil: 2295 2661. Mail: katmo@trapholt.dk</p>	